

MÉGBEJEL MINDEN VASÁR NAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... frt 10.—

Félévre ... » 5.—

Negyedévre ... » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza

— © Budapest, Julius hó 24. © —

Krónika.

— jul. 21.

Északi levegő.

A meteorologiai intézet jelentése szerint most Finnország felől fúj a szél. Ez a kicsiny ország olyan kicsiny, mint egy retorta és a rajta lakó emberek már egy spirituszláng mellett is a forró pontig hevülnek föl. Az ember nem is hinné, mekkora forradalmi hajlam egyesül bennük az északi flegmatikus temperamentummal. Nagyon érdekesek e kis ország viszonyai, érdemesek arra, hogy tudósok meg laikusok odamenjenek és megfigyeljék ezt az öt fok hidegség mellett sütkérező életet.

De csodálatos dolog az, hogy magyar emberek, akik megszokták árnyékban a huszonhárom fokot zérón felül, tüzet fogjanak a finnországi eszmék spirituszlángjánál. Ezt a spirituszlángot minálunk egy kéthetenként megjelenő folyóirat, az *Élet* gyújtogatta meg, eleinte néhány derék, jóra való tudós és író passzióit elégitve ki, a nyilvánosság kizárása mellett teledicsérte az északi költészet hűvös, borongó levegőjét. Azonban néhány héttel ezelőtt az *Élet* a nyilvánosság elé lépett és — elég csodálatos — ez az északi levegő (maga a folyóirat is elismeri annak hideg, dermesztő voltát) nagyon illatosnak és egészségesnek tetszett az itthonvalóknak. Kezdte a munkáját a határt nem ismerő Ibsen-kultusz-szal, melylyel természetesen a Nietzsche-féle tanok egyedül üdvözítő voltának a proklamálása járt. Később azonban valami kellőképen meg nem magyarázható változás állott be, mely lerombolta a Nietzsche auctoritását és érvényre juttatta a szocialista irányzatot, mely homlokegyenest ellenkezve Nietschével, nem egyes egyének, hanem en block az egész emberiség számára vindikálja a boldogulás jogát.

Az *Élet* munkatársai, a kik ezt az irányt művelik, ismételve hangsúlyozom, igen derék, jóra való írók és tudósok, a kiknek megvannak a maguk tiszteletreméltó nézeteik a társadalmi fejlődésről, a kor eszméiről és szükségleteiről. Tagadhatatlanul igen hasznos és érdekes az ő irodalmi munkásságuk, mely megismerteti a magyar közönséggel az északi népek literatúráját. Nem is volna megokolva velök e szempontból vitába elegyedni s rámutatni, hogy nagyobb törpe is van a világon Svécziánál és Norvégiánál, a kitől illendőbb és hasznosabb

volna a mesterséges kulturai önmegnövesztés titkát eltanulni. A míg az *Élet* a theoria és az iskola mellett marad, jogában áll a finn-ugor népágot a civilizáció fáklyavivőjének tekinteni, de a praktikus élet terére lépve és az északi életnek is propagandát csinálva, el kell készülnie reá, hogy némi tiszteletteljes oppozícióra bukkan majd.

Az *Élet* rendkívüli érdeklődést tanusított a finn nőegyesületek országos kongresszusa iránt és e kongresszus elnökével, *Grippenberg Alexandra* urhölgygel iratott magának kimerítő tudósítást a kongresszus lefolyásáról. Hogy a finn nőket kellőképen megítélhessük és a mieinkkel összehasonlíthassuk, szükséges tudni, hogy majdnem valamennyien született népszónokok, a kik keresztül vitték, hogy a községi választásoknál aktív és passzív szavazati jogot kapjanak és szeretnék még keresztül vinni, hogy:

a) a nők ne essenek szigorubb erkölcsi megítélés alá, mint a férfiak. Le a kétféle morállal!

b) hogy képviselők is lehessenek és képviselőket is választhassanak;

c) hogy a nő huszonegy éves korában nagykoru legyen és kiszabaduljon a férj gyámsága alól. Teljesen függetlenül rendelkezék vagyona felett;

d) hogy az összes kereseti módok megadassanak a nőnek is, úgy mint a férfiaknak. Különösen: „*hogy a nő jogot nyerjen az akadémiai és egyéb vizsgálatok letehetésére s ezáltal mindazon előnyök élvezetében jusson, melyekre ama vizsgálatok jogosítanak.*“

Tessék ezenkívül még egy csomó hasonló szöri kívánságot és azt is tekintetbe venni, hogy a kongresszus a női ruha czélszerű reformálásával is foglalkozott és akkor tisztában lesznek azzal, hogy Finnország lelkes hölgyei a teljes nőemancipáció hívei.

Nem mondom ki ezt a nálunk népszerűtlen szót azzal a czélzattal, hogy ezzel egy csapással diszkvalifikáljam az egész mozgalmat és azokat, akik iránta nálunk érdeklődnek. Az *Élet* szerkesztősége eleve kijelentette, hogy nem akarja a magyar nőket emancipálni és én hiszek neki. De tény az, hogy az *Élet* a finn kongresszusnak utolsó helyen fölemlített pontját akarja minálunk megvalósítani és leánygimnáziumot alapít. Több, mint valószínű az, hogy ha *Grippenberg Alexandra* urhölgy nem irt volna tudósítást az *Élet*-nek, Magyarországot tovább is égette volna egy leánygimnázium szükségére, anélkül, hogy tudomása lett volna róla. Ha az

Élet-nek e cikk közlése alkalmával véletlenségből az az ötlete támad, hogy jó volna tudósítónőjének megszerezni azt az örömet, hogy az ő magasztos eszméi Magyarországon is lelkesedéssel fogadtatnak, az tisztán az ő dolga és az újságcsinálás szempontjából elég ügyes dolog is. De hogy a hazai sajtó egy része magáévá teszi ezt a finn incidenset és akzeptálva a pár frázist, melyet az alapítók felhívása tartalmaz, hazafias kötelességévé teszi a szülőknek, hogy ezt a gimnáziumot igénybe vegyék, ez már az északi melegség iránt oly fogékony-ságra vall, mely aggodalomba ejt.

Mit akarnak? — A nő minálunk még absolute nem érzi sulyosnak a férfitől való függőséget. Ellenkezőleg, az egyetlen dolog, melyről a nőknek okuk van panaszkodni az, hogy sokan közülök kénytelenek megtartani függetlenségüket. A női kérdés minálunk a férfiak kérdése és így formulázható: A férfiak tartózkodnak a házasságtól a nehéz megélhetési viszonyoknál fogva; óhajtandó, hogy e megélhetési viszonyok javuljanak s ezáltal közvetlenül a nők helyzete is megjavuljon. Addig is azonban, míg a viszonyok kedvezőtlenek, nyújtunk módot azoknak a nőknek, akik áldozatai a kedvezőtlen helyzetnek, hogy *ideiglenesen* a maguk erejéből is megélhessenek.

Az *Élet* azonban az északi levegőtől pirosra fujt orczákkal egyet fordít a dolgon és azt mondja:

Méltatlan dolog, hogy a nőket tisztán csak a férjhez menés szempontjából nevelik. Gazdasszonyi, meg dajkai kvalifikációt adnak neki s ha nincs módjában gazdasszornynak vagy dajkának lennie, akkor könyörtelenül ki van szolgáltatva az élet keménységének. Nem, a nőnek, ép úgy mint a férfinak, módot kell nyújtani az önálló élethez. Ha férjhez megy, akkor használja kvalifikációját műveltségnek, ha nem: akkor gyógyítson betegeket, vállaljon pörököt, írjon újságcikkeket vagy vezessen rovancsokat. Ezért kell a leány-gimnázium és ezért kell a nőket az egyetemre is bocsátani.

Az *Élet* váltig tagadni fogja, hogy ezt nem mondja. Ellenkezőleg világosan arra utal, hogy nem kíván emancipálni, hogy az ő iskolája tisztán csak a leányoknak magasabb műveltséggel való megáldását célozza; ha így áll a dolog, akkor kérдем:

a) Miért kell a magasabb nőképzéshez épen *gimnázium latin* nyelvvel, középiskolai szervezettel?

b) Mire való az érettségi bizonyítvány?

c) Mire való az egyetemi kvalifikáció?

Engedelmet kérek az *Élet* tisztelt szerkesztőitől, de ezeknek a kérdéseknek nagyon erős materiális szaguk van. Önök egy csapással két legyet akarnak ütni és a műveltséggel együtt mesterséget is nyújtani. Önök nődoktorokat és nőtanárokat akarnak nevelni, meg akarják tölteni az iskolákat, tán a műhelyeket is nőkkel, mert önök egy nagy női gyülekezetről hoztak tudósítást és ez az egybegyült ötszáz nő azt a benyomást keltette önökben, hogy a világon csak nők vannak, még pedig olyanok, a kik nem kapnak férjet. Elismerem, hogy tudva nem akarnak emancipálni, azonban tényleg mégis csak eman-

cipálnak. De nagy felelősséget vállalnak magukra, olyat, melynek helyt állani nem elég erősek. Mert a dolog új és azért csábító és újabb időben a leányok teljesen elbátor-talanodtak és inkább félnek attól, hogy nem kapnak férjet, mint bizakodnak abban, hogy kapnak. A szülőkre is ólomsulylyal nehezedik a gondolat: mi lesz a leányból, ha nem adhatják férjhez? Azért sokan, nagyon sokan kapva-kapnak majd az új intézmény után és a leánygimnázium, a mennyire logikailag előre lehet látni, rövid időn fel fog virágozni. A tanárjai nem sokáig fognak ingyen tanítani és az egyetemen mind sűrűbben jelentkeznek majd a nő-polgárok.

És időmultával a viszonyok oda fejlődnek majd, hogy minél több nő tud megélni férj nélkül, annál több lesz kénytelen megélni nélküle. Mert hiába állítják az újságok, most a leánygimnázium mellett érvelve, hogy a humanisztikus életpályák nincsenek annyira tulprodukálva, mint általában gondolják; ezeknek az újságoknak akkor volt igazuk, mikor iskolaév elején vezérczikkekben figyelemzették a szülőket, hogy ne adják fiaikat orvosoknak, ügyvédeknek, hanem adják katonáknak meg iparosoknak, mert ennyi meg ennyi orvos, ügyvéd kénytelen diurnistának felcsapni, csakhogy éhen ne haljanak. És a férfi, a ki küzd az étellel, hogy módja legyen családot alapítani, szemben találja magát a nővel, nem mint kívánatos czállal, melyért küzd, hanem mint konkurrenssal, a ki ellen kénytelen küzdeni. S tekintetbe véve azt, hogy a nő munkája már olcsóságánál fogva is előnyben van, a férfi mindig le lesz győzve s rezignálva megmarad agglegénynek és meghagyja érdemes kartársnőjét — aggszúznak.

Pedig ez a kartársnő minálunk szívesen mond le az önállóságról, ha beállhat gazdasszornynak. A mi leányaink még mindig természeti hivatásuk érzetében vannak és nem akarnak emancipálódni. Jól esik nekik az, hogy ők a gyöngébbik nem, a mely gyöngeségével hódítja meg az erőset. Minálunk még friss déli szél leng, a déli melegség fantáziáját, illuzióit és poézisét ápolván. A mi leányaink nem komor, jegesen gondolkodó Petrák, a kik a legnagyobb flegmával csinálják meg életük mérlegét és nyugodtan vénülnek meg a pártában, ha definitív tanítónői állást kapnak. A mi tanítónőink roskadva viselik a biztosított ekzisztencia jármát és megvénülve, kiszáradva, keservesen siratják meddő ifjuságukat.

Nem, ez az északi levegő nem nekünk való. Az élet minálunk nem üzlet, melyet akárhogy meg kell kötni, hanem hivatás, melyet akárhogy be kell tölteni! — Ne adják föl hölgyeink ősi jogukat a semmittevéshez! Ha nyugős önöknek a mostani helyzet, akkor hivjanak önök is össze női kongresszust, de ott aztán magyar levegő lengjen. Irjanak föl a képviselőházhoz, hogy önök ragaszkodnak természeti hivatásukhoz és nem akarnak dolgozni. Az államnak kötelessége, hogy gondoskodjék azokról, a kik a fonák társadalmi viszonyok által megakadályoztatnak hivatásuk gyakorlásában. Az a függő viszony, melyben önök a férfakkal szemben vannak, az önök fel-ségjoga, melynek feladása, mint minden jogfeladás, csak

hátrányukra van. De semmiképpen se engedjenek a szabadsággal kecsegtető ámitásnak, mely onnan északról integet, mert a férfi szabad akkor, a mikor munkája van, de a nő akkor szabad, a mikor a férje nem avatkozik a háztartás dolgaiba.

Az első metafora, melyet a költészet teremtett, rózsának mondja a nőt. S valóban a rózsának nem vált előnyére az a fölfedezés, hogy szirmaiból lehet olajat sajtolni.

Semper.

Az udvari költő.

*Kutatni a nevét ne tessék,
Élt, meghalt s nem hagyott nevet.
Pedig a legnagyobb tehetség
Volt ő talán a föld felett.*

*Ép a tehetség volt a veszte,
Mert, mielőtt még nagyra nőtt,
Az udvarmester megszerezte
Az udvar dalmokául őt.*

*És fényesen ment földi dolga,
Kapott kegydíjat s holmi mást —
S dicsérte, mint a többi szolgál,
A kalifát, ez „óriást“...*

*Elmondta napnak, égi fénynek,
Melyet a földre Allah hint, --
El a nép földi Istenének, —
Hizelkedő dalszóba' mind.*

*Művészien csipkedte lantját
E napkeleti troubadour
S szép volt a dal, de oly alant járt,
Akár a tárgya: a Nagy Ur.*

*Ha e dalokból egy-egy kurta
Sor tán a népig elhatott,
Az soha azt meg nem tanulta
S a költőjéről hallgatott.*

*Igy a szegény udvari dalmok
Jóllakva is csak éhezett;
Kalitja lón a cifra csarnok,
S kényszer dala, — nem élvezet.*

*S a palotában, merre lépett,
Amerre nézett és figyelt:
Gyötörni látta csak a népet
S szövédni az ezernyi cselet.*

*S egyszerre egy dal ihleté meg,
Amilyen soha azelőtt;
Érzé, hogy ez egyetlen ének
Örökre nagygyá teszi őt.*

*Egy dal a népért, mely olyan volt,
Miként a züigó fergeteg...
De aztán — kegydíjára gondolt
És ez az egy dal bennrekedt.*

Kozma Andor.

1348—1892.

Följegyezték, hogy mikor 1348-ban a német birodalmi városok reczéstornyú kapuin besurrant a fekete halál, nesztelen léptekkel végig járva a sötét síkatorokat és csontujjával sorra kopogtatva az ólmos ablakokat: a góttornyokban vinyogni kezdett a lélekharang, a halálfélelemtől sápadt csöcselék pedig üvöltve rohanta meg a ghettoakat. Mert a pestist a zsidók csinálták, megmérgezvén a kutakat. A fölgyjutott zsinagógák lángjai körül elhaló zsoldárénekek hallatszott, a csöcselék pedig eszeveszett boszorkány-tánczot járt a lobogó zsarátnok körül... Elég!

És föl fogják jegyezni, hogy mikor 1892-ben a kolera réme fojtogatva járta be a czári birodalom városait, a csöcselék üvöltve rohanta meg a kórházakat és az utcákon véres hajsztát indított a doktorok ellen. Mert a kolerát a doktorok csinálták, megmérgezvén a kutakat. És a csöcselék megint eszeveszett boszorkány-tánczot járt a lobogó zsarátnok körül...

A történetírás műzsája meghökkenve dörszöli szemét. Valami hiba csúszott be a kronológiába? — Légy nyugodt, jó Clió, a számításod helyes, csak az emberiség haladásába csúszott egy kis hiba. Körbe mentünk, mint a kergetett strucz madár és most megint ott állunk, a honnan elindultunk, a kietlen, sivár homok-tengerben...

Együtt keltünk utra: *mi* és *ők*. *Mi*, a kik a civilizáció tisztikarának szeretjük magunkat nevezni, a szellem munkásai és *ők*, a milliók százai, a kéz munkásai. Hogy *ők* el ne unják magukat, utközben előadást tartottunk nekik, emberi jogokról és humanizmusról, alkotmányosságról és más egyébéről. Mikor aztán cszünkbe jutott hátra fordulni, meghökkenve vettük észre, hogy a süket levegőnek beszélünk. *Ők* nem értik meg a szavunkat, mert egy pár száz esztendővel elmaradtak tőlünk. Elmaradtak, egy kis dolguk akadt utközben. Ki kell rabolniuk a zsidók boltját, hamarjába meg kell nyúzniok egy pár doktort, ordítva körül kell tánczolniok az égő kolera-kórházat. Aztán majd megint utánunk jönnek és mi folytathatjuk előadásunkat az emberi jogokról, humanizmusról, alkotmányosságról és más egyébéről...

Addig azonban leülhetünk a mértföldköre és mialatt visszatekintünk a füstölgő romokra és a vérben fetregő sebesültekre, elmélkedhetünk a — civilizációról. Mi is az a civilizáció? Melancholikus rögeszme, a szellemi munkásságtól fölizgatott agyvelők betegségi szimptomája. Vagy ha úgy tetszik: kórtünete. Az aczélidegetű, szüziés agyu tömeg nem szenved benne; csak *mi*, a szellem munkásai, hiszünk az emberi szív és elme fokozatos nemeseződésében. Pedig a race nem nemesegett sem szivben, sem elmében és a jövőben sem fog nemeseödni. Aristoteles jobban

tudott gondolkozni, Lycurgus, Mózes jobban tudtak akarni, Jézus jobbantudott szeretni, mint *mi*. Ők pedig, a milliók százai, a lelkükben hordják még a barlanglakó troglodyta ősi ösztöneit. Csak vakarni kell őket és tüstént előttünk áll a fenevad. A vérre szomjas fenevad mily idegesen mozgatja karmait — Asztrahánban, Szaratovban, Eszláron, Corfuban, Xantenben egyaránt. Hol van hát a civilizáció?

Az asztraháni boszorkánytáncba beleszól egy idegen hang: a katonai magazin-puskák sortüzének roppanása. Ötszázötven évvel ezelőtt még vashegyü nyárral ölték egymást az emberek, ma magazin-puskával: ennyi a haladásunk. A civilizáció: a *találmány*. A troglodyta ma üvegablakos kőházban lakik, gözökével szántja a földet, kocsija elé fogja a villamosságot, papírra rója ötleteit, ha pedig kedve kerekedik egy kis vérfürdőt rendezni, hét milliméteres patrout csusztat a magazinpuskájába. Ennyiből állanak a civilizáció reális vívmányai. Az emberi jogok, a humanizmus, az alkotmányosság és más effélék: ezek a tisztikar vezényszavai, a melyeket a milliók százai: az emberiség, meg nem ért és a melyeknek nem engedelmescskedik. Tisztikar vagyunk, hadsereg nélkül.

Hanem azért tegyünk úgy, mint eddig tettünk. Haladjunk tovább a körben, harsogtassuk vezényszavainkat, mint a katonásdit játszó gyerek és képzeljük el, hogy halljuk mögöttünk a nyomunkban haladó légiók döngő lépteit...

Renegát.

Levél a halálból.

Irta: SZOMORY DEZSŐ.

Egyszer este, meleg nyári este, el akartam menni hazulról.

Künn laktunk a ligetben, egy messze, csendes helyen, egyedül csak mi, én és a családom, mindannyian szegény emberek. Nem is nyári fényüzként laktunk a ligetben, egy messze, csendes helyen, egyedül csak, mi, én és a családom, mindannyian szegény emberek. Ám a szegénység vezetett ki minket, ha ugyan ki nem taszított. Hát mentünk szépen, karonfogva — a szegénység az olcsósághoz — mentünk szóltanul és mégis olyan szívvel, amelynek sok, nagyon sok a mondanivalója, mentünk mint szent család, melyet kikergetett a hitetlen város. És künn voltunk a ligetben hideg tél idején, meleg nyáron, mindég csendben, gyakran boldogságban is. Különösen nyáron, amikor kibékült velünk, szegény emberekkel a természet, s adott meleg napsugarat a hideg téli szél után, nyújtott puha, mosolygó pázsitot, hogy elolvadt, eltűnt a rideg fehérség: a hó. Ilyenkor voltunk egymásé egészen, magunknak egy egész világ. S ilyenkor tudtam én s tudtuk mindannyian, hogy összeomlik minden körülöttünk, ha összeomlik egyikünk.

És mégis, egyszer este, meleg nyári este, el akartam menni hazulról. Hát marasztal az édes anyám. Immár ifju ember voltam s mégis mint gyermekkel bánt velem. Megfogta a kezemet, és nagyon meleg, nagyon odaadó volt a keze szoritása. Kivezetett a kertbe, a messze csendes hely kertjébe. Még az este is zöld volt minden... mosolygó szín tetszett ki a sötétségből, lágy muzsika dalolt ki a csendességből. Ugy volt, mintha a nyomorúság oázisán lettünk volna. Szívünkben a szeretet, a boldogság, édes érzés legédesebbje: mi ketten, egymáshoz tartozunk. Ám csak itt vagyunk egymásé. Egy lépéssel távolabb — és a hajsza engemet is elragad, és a hajsza megmérgezi a lelkemet és anyátlanná tesz.

És ebben a lépésben mennyi édes ingert találtam! El kellett mennem minden áron. Hát elborultan nézett rám az édes anyám és elborultan mondta nékem:

— Fáj, hogy elméssz és félek ettől az utadtól... Olyan szép így minden s távolabb már olyan szomorú...

Másodszor volt virág az akáczfán s utoljára volt öröm az édes anyám szívében. A lelkemnek nem tetszett a csend, nem a csendesség zenéje. Zaj kellett nékem, harcz... a város, a városnak a szerelme. Pajkos, kaczer nő mosolygott felém, fehér kéz intett hívogatón nekem. Két fekete szem csalt, csábitott magához, mint az éji pille, magamnak is repülnöm kellett.

Elváltunk. Kijött a kapuig az egész családom, mintha messze, más világba mennék. És tényleg odamentem. Már vártak. Várt a szeretóm, vártak a jó barátaim. Ott is meleg volt közöttük. Kihevültem, a lelkemet megejtette az ifjuságom minden szenvedélye. Odakerültem a szeretóm mellé. Átkarolt s aztán az egymás szemébe néztünk. Szerelem volt a szemében, szerelem volt az én szememben is. Leborultam elébe, a lelkem minden érzése a szavamba fult. Kigyulladtam, magam voltam az élő láng, míg beszéltem lázban, remegve hozzá:

— Szeretlek... te érted hagytam el a családom, miattad feledkezem meg az édes anyámról. Miattad az egész világról, miattad te rossz leány...

Láttam a csendes, messze helyet, odakünn a ligetben. Láttam a szegény embereket, amint a kertben sétálnak, nyugodtan és karonfogva, mint egy szent család. Hallottam, hogy rólam beszél az édes anyám, beszél az egész családom... Olyan jól esett sirnom ekkor. Jajgatva, mintegy a fájdalom közepéből kiáltottam ki:

— Hiába, mégis szeretlek... téged szeretlek rossz leány!

Egyedül maradtunk. Szenvettem és azt hittem, hogy boldog vagyok. Megcsókolta az égő homlókomból s adott egy pohár bort. Kociztottunk.

— Éljen a szerelem! — mondottuk mind a ketten. Kezembem megérintetlen volt a pohár. Haboztam — bár égetett a szomjuság.

— Igyál! — buzdított a leány. És ismételte kaczagó, szilaj hangon:

— A szerelem éljen!
Felhajtottam a pohárt. Hideg volt, nagyon hideg. Talán azért esett jól.

Azt mondtam, hogy lázam van. Hát az ölebe vette a fejem. És belesugta a fülembe:

— Én is szeretlek... a rossz leány is szeret téged...

Olyan volt a hangja, mint a tűz. Égette az agyamat, fokozta a lázamat is. Lázam volt az egész éjjel, fáztam forró teste mellett. Fáztam hajnalhasadáskor, amikor mentem haza, a messze, csendes helyre, hol egyedül csak mi laktunk, én és a családom, mindannyian szegény emberek.

II.

Kigyulladt a tüdőm, az a hideg pohár gyújtotta ki. Éreztem, hogy meg kell halnom. Hát nem hazudtam akkor, amikor utoljára voltam szerelemben véle. Mert ime érte hagytam el a családom, érte az egész világot.

Meghaltam... ám nem szüntem meg. Az maradtam, aki voltam, csak ellustultam. Ott feküdtem az ágyon elégett tüdővel, tökéletesen ellustulva. Oh boldogságos abszolút lustaság, tétlen lógnak a karokat, a lábakat, nem kergetni a vért a szaladásra, nem hajszozni a szívet, hogy dobogjon!

Egyébképen mégis csak megváltozhattam én. Az arcom sárga lett bizonynyal, barnasárga, mint ősz-

kor a falevél. Ősz volt különben is. A megüvegesedett szemem kilátott a nyitott ablakon. Minden sárga és minden poros volt odakünn. Az orvos is poros volt. Messze laktunk — későn jött el hozzám. Láttam mint közeledik felém, láttam, mint áll az egész családom, anyám, atyám, és az öcsém ágyam körül. Még nem hiszik, hogy meghaltam. Veszedelmes öröm, veszedelmes fájdalom vegyül össze a szemök nézésében, míg várják lelkendezve az orvosom szavát. Nem hiszik, hogy meghaltam, talán azért nem akarják hinni, amiért nyitva a szemem. Egyébként az orvos sem hiszi. Érzem, hogy a mellemre hajtja a fejét... tévedt a szegény ember, amikor halani vélte a szívemet. Érzem az aether injekcióit, érzem, hogy mesterséges belégzést akar végezni rajtam. Már nekem nem kell levegő többé. Nem kell semmi... tökéletesen ellustultam.

Egy pillanatba mulik és irtózat lesz az egész szoba. Hallom az orvos tompa hangját:

— Meghalt.

Egy villámcsapás. Az anyám: jajveszékel, szép vastag haját tépi. Az atyám szemét fődí el a kezével. Az öcsém a falhoz dől és zokog.

Aztán reám vetik magokat. Az öreg, poros orvos is a szemét törülgeti. Az anyám és az apám versengenek a testemért. A nagyobbik részt akarja mindenik. Ránézek buta, üveges szemmel az anyámra. Magam is sirni szeretnék a fájdalmán. Ám lehetetlen. Hát csak tépi, rángatja a tagjaim:

— Nem haltál meg, nem igaz.... élsz....

Igaz van, nem haltam meg, ám mégsem tudom megmondani neki, mégsem tudom megmozgatni a karomat. Leesik lomhán a kezéből, vissza mellém, az ellustult testem mellé. Az apámat megnémitotta a fájdalom. A vonásai eltorzultak, a szemébe egy vércsepp szaladt bele. Iszonyu fájdalom lehet, hogy a hangját is, a könyét is elvette. Az anyám könyétől nedves az egész testem. Be szeretném hunyni a szememet, hogy ne lássam a fájdalmakat. Erre sem vagyok képes. Már csak azt várom, hogy koporsóba tegyenek.

Egy tisztos öreg ur jött be a szobába.... utána két koldus kinézésű ember. Ugy gondolom, az egyik a halottkém, a mosdatóim a másik kettő. Már jönnek is felém. Nagy fekete ládát is látok a kezökben. Ugy tetszik, az anyám megismerte őket. Az apám is. Hát ismét elfödi a szemét, nem akarja látni őket. Az öcsém lerogyott a padlóra. Az anyám mint rablóknak esett neki a vendégeimnek. Lökdösi, karmolja őket, úgy tetszik, minden vágya, hogy kidobja őket. Aztán fut hozzám, a haja, vastag szép haja össze-vissza tépve. A szemében a megőrülés. Látszik, hogy testemet védi, örülten, kétségbeeséssel. Ismét tépi, rángatja a karomat, ismét hadarja:

— Nem haltál meg.... nem, nem igaz....

És én ismét felelni szeretnék. Már az ajkamon a szó, de úgy érzem, mintha egy mázsa volna. A sulya alatt le kell mondanom az erőről, meg kell maradnom a lustaságban. Ám mégis megmozdulhattam, mert hallom, mint kiállt az anyám, mint sikolt:

— Megmozdult.... láttam.... éll

A halottkém szomorúan rázta a fejét. Azt akarja mondani, hogy tévedés. Inkább neki lehet igaz, s szegény édes anyám bizonyára csak beteg képzelődésében látta a megmozdulásomat. Lehetetlen megmondanom.... érzem, lehetetlen.

Aztán nem bírja ki az édes anyám sem tovább. Még viaskodik, amikor kivesszik a testemet az ágyból a vendégeim... de aztán elfárad és összeesik a padlón. Egy percze nem látom a családomat, mert oldalt visznek. Mikor újból látok, már csak egyedül vagyok a ven-

dégeimmel. Kissé durván vetik le az inget rólam. Aztán megmosdatnak, leöntenek vízzel... tényleg kissé jobban érzem magamat. Aztán becsavarnak egy imádságos kendőbe... az előbb szalmát terítették a földre az én számomra. Most rátesznek. Egy nagy fekete kendőt borítanak reám. Immár csak feketeséget látok. Pedig nem szívesen válok meg a szobától. Félek, hogy nem látom a családom többé... pedig a szeretőmet is látni akartam még egyszer... bizonyára eljön, búcsuzni tőlem... Le szeretném háyni magamról a fekete leplet. De nem bírom megemlíni a karomat. Az ellustulásom most lett a legteljesebb. Nem látok többé, ezután csak hallani fogok... ha tompán is, a vastag leplen keresztül.

III.

Nyitják, csukják az ajtót. Ugy tetszik, hogy új vendégeim jöttek. A szomszéd szobából, mély, fuldokló zokogást hallok. Egy-egy erősebben kiváló hangból megismerem az anyám, vagy az öcsém hangját. Az atyám még mindig nem sir. Körülöttem forgolódnak. Aztán úgy tetszik, hogy leültek hozzám egészen. Két ember lehet ülve mellettem. Két öreg ember, hallom a hangukból. Lágy, törődött hangjuk van.

— Ez is meghalt.... Szegény fiu.... mondja az egyik.

— Éjjelezett.... lump volt.... talán jobb is, hogy meghalt — mondja a másik.

Aztán elhallgatnak. Egy perczeig csend van, hát jobban zúg a szomszéd szoba fuldoklása. Az anyám be akar törni hozzám... ám halom, mint marasztalja fáradt, kétségbeesett szóval az atyám. Az öcsém sirása monoton, egyenlő, hosszú perczeken által. Csak néha-néha tör ki egy-egy mély, keserű sohajtással.

Két öreg ember imádkozik. Héber szavakat morognak. Dajka-mesének tűnik az imájok. A gyermekkorom jut eszembe, a dajkám bolond meséi: királyfiról, megátkozott tündérleányról. Tündérvárat látok, a gyermekkorom elhalványult, eltűnt szivárvány színeit... tündérleányt, a szeretőmet. Hát vége ennek is. Mást fog szeretni, mást fog ölelni magához. Én — el leszek felejtvé, akárcsak nem is lettem volna. Pedig az ifjuságom az övé volt. Én ifjuságom! Ugy tudom, hogy becsületes voltam mindég. Egy-egy percze vádolom magam... miért is mentem el hazulról akkor, nyári este. Ám eszembe jut a szeretőm utolsó ölése.... örök árnyék volt a világom, örök szegénység a fészke: jól esett nekem is boldognak lenni egyszer. Emlékszem a czélra, mely után hevültem, a vágyra, mely a küzdelemre tanított, az ideálra, mely után törtem egykor. Rossz vivőmester az ideál... kiütötték a kardot a kezemből. Most mindegy.... akár ki se ütötték volna. Lehettem volna becsületes, élhettem volna tropikus melegben, fényben, gazdagságban... lehettem volna nekem is a saját testem vágya minden vallásom. Hiába, mindegy volna most! Ugy tudom itt e fekete lepel alatt, hogy bolondság az egész.... bolondság a hajsza, az érdek, meddő, hiu dolog minden cél, vágy, ambíció. Legjobb így ellustulni, mély-ségesen ellustulni.... meghalni....

IV.

Bizonyára gyertyát gyújtottak. Mert a két öreg ember az egész éjjel mellettem. Virrasztanak és imádkoznak. Ám elfáradnak aztán. Hallom a horkolásuk.

Reggeltájt ismét beszélnek.

— Mit fognak fizetni nekünk?

Csak néhány percze mulva válaszol a másik.

— Semmit.... szegény emberek.... utolsó rendű temetés.... koszorút sem fog kapni.

Még egyszer látom a reggelt, levették a leplet rólam. Óh szép, szomorúságos őszi reggel! Nem láthatom soká.... már visznek a koporsó felé. Gyalultatlan, deszka belül, kívül feketére van festve. Beletesznek, be vagyok takarva az imádságos kendőkkel.... bizonyára nem fogok megfázni. Már a fedelet is rám teszik. Be vagyok tetőzve.... immár a hallás is nehezebben fog esni. Felemelnek, letesznek újból.... úgy tetszik, most vagyok a ravatalon. Koszorút alig kaphattam.... de mégis, most teheték a koporsómra. Talán a szeretőtől való? Még a halálban is csalódik az ember. Az anyám tette rá, mert ő vágódott a koporsóhoz. Azután jajgat be hozzám:

— Az anyád van itt, a te lesujtott, szerencsétlen anyád! Bocsáss meg neki, ha rosszul tett veled valaha életedben.... ha rosszul is tett, mindég a javadat akarta.... Bocsáss meg a te lesujtott, szerencsétlen anyádnak!

Vonaglott, minduntalan belecsuklott a hangjába. Az utolsó szavait, mintha a lelke mondotta volna. Leomlik, a koporsómat is majd magával rántja. Hallom, mint jajveszékelt a földön.

Aztán az apám jön. Néhányszor már belekezdett a bucsuzásba, úgy látszik, nem tudja folytatni.

— Az atyád.... a te szegény megtörött atyád.... Bocsáss meg, ha nem tudtam gazdagságot nyújtani neked, ha nem tudtam örömet adni az életednek. Szeretlek, nagyon szeretlek.... Isten veled!

Aztán az öcsém jön, jajveszékelt hajtja a koporsómra a fejét.

— Az árva öcséd.... a te elhagyott árva öcséd.... bocsáss meg nekem.... bocsáss meg....

És magam is jajveszékelt szeretnék, és magam is bocsánatot szeretnék kérni tőlük. Most látom, most érzem, mennyire szerettek. Ám nem tudok bocsánatot kérni. Minden erőm, minden szenvedélyem ellustult, belelustult a mélységes, abszolút lustaságba....

Hát igazán végem? Ha most, az anyám, az atyám, az öcsém keserűségére nem volt egy árva szavam, úgy hát sohasem lesz többé. Vége, vége.

És most készülhetek az utolsó utra. Levisznek a lépcsőn, leviszik a lépcsőn a koporsómat. Jajveszékelt, sikoltozást hallok. Valami szerencsétlenség történhetett. Egy-egy mellettem elhaladótól hallok, hogy az anyám le akart ugrani az emeletről. Már túl is volt a karfán, a végső perczen ragadták meg. Mintha nem is tudnám.... a fogékonyságom is ellustult.

Sokan lehetnek a temetésemen. Régi barátok, kikkel együtt küzdöttem, régi ellenségek, kik most kibékültenek. Milyen üdvös volt ellustulni, most mindenki kibékült.... eddig, ha törni akartam előre, örökön előttem jártak, hogy elzárják utamat. Most mögöttem vannak, s engednek, messze, messze.... akár meg se álljak többet. Gyászbeszéddel sem tartóztatnak fel.... vajjon mit is lehetne mondani én rólam, amikor a holtakról nem illik rosszat mondani? Hát nincs gyászbeszéd — egyébként is szegény emberek vagyunk.

Bizonyára kísérik az atyám is, az öcsém is, bár nem hallok őket. Ám hallok a többieket: a gyászközöniséget. A szüleimről beszélnek, hogy szegényes a gyászruhájok, ócska az atyám kalapja, ócska a harmadrendű temetés is. Egyébként lehetnek gazdag emberek is a gyászvendégeim között. Mert hallok, hogy némelyik tengeri fürdőről, színházról, lóversenyéről beszél. Mindegy — akadnak, kik kora halálomat is emlegetik. Azt mondják rólam általában: jobb nekem a halál, jobb, százszorta jobb....

Most mehetünk végig az utcán. Hallom az utca zaját, egy pillanatra gyászzenére gondolok.... pedig csak

a lóvasúti kocsik csilingelése, a kocsisok kürtölése. Egyébként nagyon rossz a rugója ennek a harmadrangu gyász-kocsinak. Minduntalan zökken.... félek, hogy leesem a kövezetre. Meg szeretnék fogódzni.... nem tudok.... el vagyok lustulva végkép.

Most gyorsabban megyünk, csendesebb világba értünk. Kün lehetünk a temető környékén. Megáll a kocsi. Leemelnek s aztán letesznek újból. Ismét a virasztóim hangját ismerem meg.... ismét az öcsém zokogását. Az anyámat bizonynyal otthon tartották. A halottakamrában lehetünk, sejtem, hogy most vágták meg az atyám és öcsém ruháját. Ismét felemelnek.... sok szilárd kéz, egy-egy reszkető is viszi a koporsómat. A reszkető kéz bizonyosan az atyámé, meg az öcsémé. Ugy sejtem, hogy most valami rendkívüli fog történni velem.... Már a sir szélén lehetek. Még egy utolsó perc az imáé.... s aztán hallok, hogy kötelek surlódnak a koporsó falához. Leeresztettek.... lenn vagyok, benn vagyok az igazi halálban. Hát most sir az atyám, most hallok az öreg ember fuldoklását:

— Fiam, fiam!...

Most hullott rám az első rög.... most esik a többi.... a lapáthányás.... egyszerre nem hallok semmit. Tökéletes sötétség.... most van végem igazán.

V.

Nyugodtan, zajtalan fekszem. Csak néha-néha, mintegy messze távolból jöve, tompa, mélységes zokogást hallok. És hallok vig, derült kacaját is. Ezt a zokogást ismerem, és azt a kacaját is hallottam életemben.... Két könnycsepp szivódott be hozzám s az ajkamra mint harmat esett.

Hát ez a két könnycsepp megzavarja a csendes lustaságomat. Oly keserű az egyik, mintha ez árva cseppben beláthatatlan tengerek oldódtak volna fel. A anyám könye ez bizonynyal. A másik édes.... S ez vajjon kitől való?

Nem vagy te angyal...

Nem vagy te angyal, mert vannak hibáid,
Híu lány vagy csak: — mért imádjalak?
Szíved föltétlen diadalmat áhit,
De tőlem mégis mindent megtagad.
Szívet kérsz s szívet nem tudsz adni érte,
Szemedbe nézek — néma vagy s hideg;
Tekints te is hát szívem rejtekébe:
Van olyan büszke, milyen a tied.

Beszélek hozzád egykedvűn, vidáman,
De szerelemről nem szólok soha;
Szemem nem vész el szemed sugarában,
Lázassá nem tesz ajkad mosolya.
Hódolni lásd bár az egész világot,
Lábadnál nem fogsz látni engemet;
Szívem nem olvad, hasztalan kívánod,
Oly mozdulatlan, mint a jéghegyek.

Ha nő létedre büszkeség a vérted,
Szépséged vakká engem nem tehet;
Lángolj, hogy én is lángra gyuljak érted,
Hódolj előbb, hogy hódoljak neked!
Ha szivtelen vagy, szivedet nem esdem, —
Mond, hogy szeretsz: s enyémnek mondalak,
De jégzobornál nincsen mit keresnem,
S ajkam mindvégig szóztalan marad.

Sajó Sándor.

Bosnyák képek.

Irta: ABONYI ÁRPÁD.

VI.

A bihači köd.

Vastag fehér párázat ömlött végig a bihači völgyön, husz lépésnyire se lehetett biztosan látni. Nedves, csipős, nem muló bosnyák köd a rosszból, a félelmesből, mely megdermeszti és megnehezíti az emberi testet, mintha ólomból formált volna benne minden aprócska izom.

Ebben a ködben vánszorgott előre egy regiment Bihač felé. Másfél nap óta masiroztak, jóformán alig pár órai pihenéssel a bakák, — fáradt volt és panaszkodásra hajló minden ember, még a dobosok, ezek a más-különböen örökké nótás imposztorok is. Most lekonyult orral, megereszkedett térdekkel czipeltek hátukon a dobót, egyik se törte valamely illusztris hunczutságon a fejét. A bakancsaikhoz ragadó nyúlós sarat nézték a földön, melyet szívósság és nyulékonyosság dolgában csak a hires-nevezetes kecskeméti sár győzhetett volna le, s azokat a ködből előtünedező hitvány szilvafákat jobbra és balra az isten kegyelméből való úttól, a melyeknek legvastagabbik ága se látszik elegendő keménynek arra, hogy felkötvén magát a Putz-Schnúrral, fityegve maradjon rajta az ember. Egyéb nem látszott semmi. Reggel abban bizakodtak, hogy ha beérkeznek egy szikfűves rétségről a szűk bihači völgybe, ott majd csak ad tán egy kis szelet az Isten s elpusztítja előlük ezt a vastag ködöt, — hallották a 62-söktől, hogy ebben az átkozott völgyben mindig szél fú, — ez a reménység azonban nem vált be, jóllehet dél felé járt már idestova a borzasztó lassúsággal mászó idő. Szélnek, napsugárnak se híre se hamva, — mehetnek holtig a ködben. Tudja is a felhők fölött való legfelsőbb Commandó, hogy micsoda keserűség vágja a szegény, rongyos katona mellét, — a hazakivánczó oláh baka mellét, ki szakállas rezervista állapottal czipeli hónapok óta vállán a fegyvert, — s a megkopott, elsoványodott, soha egy helyben nem nyugható székely lineabeli katona mellét, ki csókos ajku lányszeretőjére gondol és mindig mérges, mindig háborodott, mindig gyujtogató, öldöklő, gaz kedvben vagyton, a mióta ebben a görbe országban mászkál, hogy az istennyila üssön meg valakit érte....

Szép, kövér mellű oláh leányok a cziblesi havas alatt kuporgó falucskák szalmás kunyhóiban, — hajlékony testű, kaczagós, vig székely lányok a fiáthfalvi csárda udvarán, ha tánczra vagytok készülöben az otthon maradt lágycsontu gyerekek legénynéppel, gondolatok ezen a mai bus vasárnapon messze szakadt virágjára a legénységnek, kik itt ténferegnek gyászos állapotban a ködben, a sárban, — szűk bihači völgynek a gyehennájában.

Rég látott ilyen nehéz vasárnapot az ezred. Maga az óbester is marakodó képpel lovagolt magába húzódva a regiment élén, nem szólt óraszámra egy szót se. S nem szóltak szintazonképpen a tisztjei sem. Elborult homlokkal poroszkált nagy, sárga lován a plevlje negyedik bataillon fekete őrnagya, — talán haza gondolt ő is a feleségére, meg két szép kicsi gyermekére, akiket lát-e valaha még?... Háta mögött a fess Pallvitz főhadnagy vezette a kompániát, — szóltanul ő is, miképpen ura, az őrnagy. Megcsendesedett nagyon Plevlje óta ez a csinos főhadnagy, — alig ismerni rá. Sötétebb, tréfátlanabb lett, — azt mondják, beteg. Valami csudálatos betegség vette bele magát annakelőtte friss izmaiba, — senki sem tudja: miféle baj ez, de nagy baj, — nem bir

megszabadulni tőle. Az ezredorvos azt mondja, hogy nyilván azért, mert se nem kéri az ő tanácsát, se nem fogadja meg, ha mit kérdezetlen tanácsol neki néha. Így aztán persze hogy nem gyógyul meg. Egyébképpen pedig semmiféle láznak sorvasztó nyoma nem látszott meg a főhadnagyon, — inkább fehér volt, semmint vörös s szemeiben se égett semmi különösebb fénye a benső bajnak. Tisztársai azonban tudták, hogy éjjelenként forróság szikkasztja testét, arczáról csak egy dől a verejték — s némelykor felugrik fekvő helyéről, akár a tifuzos beteg s többé nem fekszik vissza. Pallvitz főhadnagy borzasztóan eltorzított, véres leánynak testét látja éjente álmaiban a földön.... Egy sebhelyes, meztelen leányi testet, amelyből szijkorbács suhogása alatt serkedez a bünös asszonyi vér. Vén Stojan Petre nyomorult gyermeke vivódik éjente a porban, a bünhődő bosnyák Szerenka kinja veri föl álmából hónapok óta a főhadnagyot. Látja mindenütt nappal, látja az éjszakában, a levegőben, látja a katonák soraiban, a tábortüzek lángjában s hallja síró nyöszörgését a trombiták hosszan elnyújtott, panaszos bűgásában....

Félelmes bihači köd!

Lassan, megnémulva ment előre az ezred, — zászlóalj után zászlóalj. Egy-egy puszogó hang ha átszólt néha valakinek a sárban pacskoló sorok között, — egy-egy fáradt szitok ha szisszent. Ebben a mozdulatlanul terpeszkedő, nyúlós, fehér ködben átlátszó torz-alakok rajzolódtak a fantázia elé; úgy tetszett néha, mintha fekete tömegek bukkantak volna ki a fehérségből s villogó szuronyok mozdulnának a bokrok között. Egy-egy félnégyes katona közelebb húzódott társához a sorban, megtapogatta derekán a tölténytáskát s mormogott maga elé gyorsabban lüktető lélegzettel: végy irgalmadba, Uram, végy irgalmadba.... Megtelt a katonák feje babonával. Megnépesedett sárkányalakokkal, ördögi gonoszokkal, vad, kegyetlen mesebeli rémmel, a »Gura drakuluj« átkozott lakóival és a »Pokolkő« torkának jajgató csúfjaival. Magukkal hurczolták az otthoni babonát. A köd fehérségében látták és beleképzeltek alakjait a párázatba.

*

Délután négy órakor az egész regiment megállt. Az ezredes magához parancsolta tisztjeit. Tizenkét kilométerre vannak Bihačtól. Nem tudni, hogy tiszta-e ott a levegő, vagy nem. Egy felsőbb parancs rendelkezése szerint a brigade másik fele északról nyomul ugyanabban az órában Bihač felé, — ez a regiment tehát, amely Staribrod és Plevlje felől jön — a General-Staab dispoziáció szerint — egyszerre kell, hogy amazokkal Bihačba megérkezzenek. Napfényes, tiszta időben minden könnyű volna, — nehéz és veszedelmes ellenben ez a feladat a köd miatt, mely megtéveszthet.

S az ezredes gyorsan rendelkezett.

Gorazdából a 4-ik bataillont küldte Plevljebe, — most is ezt a zászlóaljat parancsolta előre a fekete őrnagygyal. Egy óra mulva utánna indul majd az ezred is. »Vorhut und Sicherungs-Truppen abmaschiren«, a többieknek egy órai »Rast«.

Tíz perc mulva megindult nagy sárga lován a fekete őrnagy némán, mint egy halott. Nem szólt az ezredesnek egy szót se. Nem volt véleménye, nem kívánt tudni semmit. Kirepült hüvelyéből a kardja, megfordult lován, előrecsapott feje fölött Bihač felé s azzal otthagytta zászlóaljával az ezredet, mely úgy maradt fegyverben, feltűzött szuronyokkal az uton, amint megállították. Az ezredes még azt se engedte meg, hogy bár tíz lépésnyire, az árokba heveredhessenek le addig, amíg mozdulni kell.

Hamar elveszett szem elől a visszamaradt regiment, — elnyelte a köd. A 4-ik zászlóalj magában húzódott fölfelé a bihači uton, kiküldte jobbra-balra a Gefechts-Patrouillokat s óvatosan, lassan, temetési menetben vonult tovább egy meredeken az utra hajló Rideau alatt, amelyről tüskés vadszeder indák himbálództak az árok fölött.

A baloldali hegységre küldött őrzőjárat — egy káplár és tizenkét legény, köztük Ilie Stepán, az oláh — mindjárt négyszáz lépésnyire valami bolond bokrok közé keveredett, amelyekből se be, se ki. Messzebb való utat keresni se távozhattak el egymástól a ködben, amelyben tizenöt lépésnyire már csak egy ide-oda mozgó szürke árnyékfolt látszott a katonából, — vesződtek tehát a bokrokkal, törtettek előre egymás lábanyomában, szuronyal döfölvén félre a makacs ágakat az utból.

— Hej, don káplár, — sóhajtotta nekikeseredve az oláh, — sohase kerülünk haza innét, tudom.

Ketten-hárman rármogták: nem biz inset, soha.

— Ne bomolj, móczule, — felelte vissza a káplár, — nincs baj, amíg engem látsz. Egyebet szeretett volna mondani a káplár, — a »sarzsi« tekintélyét azonban meg kellett őrizni, különben fejére mászik a »Mann«. Hát csak biztatta, becsmérelte és vigasztalta őket. Nem kell félni kutyánszki lelke ennek a czudar bosnyák földnek, nem csap le itt se tiszta égről a mennydörgős mennykő, — s ha már el kell pusztulni mindenképpen, hát akkor inkább golyóbis teritse le a katonát, semmint a Feld-Spital egye meg bőrét lassan, óráról-órára, de bizonyosabban tán még a halálnál is. Ezt ráhagyták a bakák. Inkább golyót a koponyába hetvenhetet, csak kórházat ne uram, mert ez a rosszakrossza, az elkárhozás, a kénköves gychenna maga. Kóstolták Trnben, Maglaiban egynehányan, nem kívánja Ilie Stepán még annak a legbitangabb ellenségnek sem, ki kecskéjét lopta el tavaly és nyalogatta az asszonyát is. Asszonya sovány és nyeltes, — kecskéje azonban szép, kövér jószág volt, lelkéből sajnálja most is, ha eszébe jut. Ezért a drága, kövér kecskéért úgy fejbe ütné ellenségét, ha elejébe kerülne most, ezzel a kemény puskatusal, hogy rögtön eldőlné tőle s kihabzanék száján ferelmes vére, ez az asszonyra, kecskére egyformán éhes.

Ha el talállok pusztulni, don káplár, — dunnyogta csendes szóval az oláh, ne adjátok hét pengő forintomat a kapitány urnak, ne kapja meg utánam az asszony, — vegyétek ki bornyumból és igyátok be. Ne jusson azoknak semmi....

— Előre ursu (medve), nem lesz semmi bajod, — felelte a káplár.

— Nem, nem.... mormogta az oláh, s belemutatott kinyújtott karral a ködbe. Láttam ma hajnalban Szent Nyikulajt a kereszttel, — meglásd, hogy elpusztulok.

— Pusztulsz a lobogóba!

S a káplár szétrugta maga előtt a bokrot. Valami neki is belenyilalt a szívébe. Szomorú minden és csendes, mint a lankás oldalban odahaza a fiáthfalvi temető kertje. Ott is úgy állnak meredt némaságban a fejfák, mint itt ezek száraz szilva és égerfák, amelyek úgy bukkannak ki egyszerre a ködből, hogy visszahökken tőlük első perczen az ember. Nagy bajjal, sok vesződéssel kerültek ki erről a sűrű, bozótos helyről a bakák a hegytetőre.

Ott megállottak. Pihenni kellett.

A káplár csendet intett, s füléhez tartotta kezét. Ugy rémlett, mintha jeladó sip éles füttyét hallotta volna a messzeségben, lenn a tulsó völgyben-e, vagy a hegytető mentén, — abban nem volt bizonyos senki. Hallották a füttyöt a többiek is. Az oláh lehasalt a földre, odatapasztotta hiúz füleit és hallgatódzott. Máskor félkilo-

méternyire is ki tudta venni, ha több ember lépett, — most nem hallott semmit. Bosszankodó arczzal, csaldóva térdelt fel a földről.

— Vigyen el a draku, ha nem hallottam, — mondotta mérgelődve.

— Füttyöt, Ilie....

— Azt hát! Tisztára hallottam, ugy-e Papuk?

A megnevezett baka, — vékony legény volt az istenadta, mint egy plajbász, — rábiccentett a fejével: igenis, hallottuk; ő is, Szofron junior is. Szofron junior szintén lógatta a fejét: rázza ki egyben a hideg, ha nem hallotta. Azt azonban nem tudná megmondani ő sem, hogy merről? Lehet, hogy itt a másik völgyből, vagy hátul felől tán, balra azoktól a rongyos szilvafáktól, amiket idejövet láttunk, a ménkő tudja.... Tulajdon fejét se hiszi bizonyosan ebben a ködben az ember.

A káplár nem mert előbbre menni. Maga mellé intette embereit, tanácskozott velük, — ha mindnyájan hallották azt a jeladó sipot, akkor kétségtelen, hogy nem tévedett.

— Pszt!...

— No már megint.... dörmögte az oláh.

Megint egy fütty. Rövid meg-megszakított, de tompább mint az imént.

A bakák összenéztek.

Ez nem az első sip, — ez egy másik sipnak a hangja. Benn, messze valahol a ködben tehát emberek vannak, még pedig két különböző csapatban. Lehet, hogy elvesztették egymást s most így adogat jelt egyik csapat a másiknak. A káplár biztosra vette, hogy bosnyák sipoknak a hangját hallja. Azok füttyentenek ily élesen, röviden, apró, hegyes taktusokban, ami veszedelmet sejtő őzbak jeladó füttyéhez hasonlatos. Megparancsolta tehát suttogva az embereknek, hogy hasaljanak a bokrok mögé a földre, — minden fegyver töltve legyen s az első jelre húzódjanak vissza a szilvafák irányában. Ő mutatni fogja az utat. Senki se veszítse el fejét, különben letöri a derekát.

Papukot, a vékonyt, erre visszaküldte a bataillonhoz; menjen és jelentse az őrnagy urnak, hogy *itt az ellenség, balra a másik völgyben.*

Azután lehasalt ő is a bakák mellé, felhuzta puskáján a ravaszt és várt. A bakák suttogva találgatták: miféle bosnyákok lehetnek ezek itt lenn? Fehér kucsmások, vagy fekete kucsmások? A fehér kucsmások nagy lármát szoktak csapni, de rossz, hosszucsövű, alban muskétáik vannak, alig talál egy golyó ötvenből, s az is először tizenöt gellert csinál, amíg trefferré válik, — a fekete kucsmások ellenben lánczos kuvaszok mind. Nem tesznek lármát, jönnek, mint a fergeteg, s jóféle szerb puskáik vannak Ezekről félni kell. S a káplár pusmogva tanitgatta embereit: »ha tizen-huszan lesznek, akkor felét agyonlőjük, felét elcsipjük elevenen, s kitudjuk tőlük az puskavesszővel, hogy honnan és hányan tetszenek gyünni«.

Eltelt egy negyedóra.

A bakák lassanként mindegyre izgatottabbak lettek. Az oláh ujjait ropogtatta, minden perczen feltolta meg lehuzta fején a sipkát s nyugtalanul, táguló czimpákkal meresztette bele szemét a ködbe: nyilj meg már egyszer czudar ponyva, lássuk, mi lesz?

Aztán egyszer csak lehuzta fejét az oláh, s odatasúszott a káplárjához.

— Don káplár, itt vannak....

— Hol?

— Ott, halb links.... súgta az oláh.

A hová mutatott, ott szürke árnyak mozogtak a ködben. Nem tiz, nem húsz.... száz, kétszáz, egy egész sereg....

A káplár intett embereinek: vissza az árokba, menekülni... S előre ugrott kicsit elfehéredve az árokba, amely elég mély volt, hogy a meggörnyedve futó katonát ne lehessen meglátni benne. Meg se állt embereivel a káplár, amíg csak el nem fogyott egy sziklaodu nyílásában a vizmosta árok, s inaikból az erő. A szikla mellett megállottak s lihegve, izzadtan kivörösödve bujtak a jó rejtékhelyül kínálkozó tágas barlangba, ahol egyelőre semmiféle veszedelem nem érhetette őket. Ott aztán ismét hallgatódzni kezdtek. Ha az őrnagyhoz küldött katona pontosan megvitte az ellenség hírét, akkor...

A káplár megrázkódott.

Erős puskadőrej rázta meg a ködös levegőt ebben a perczen.

— Ezek a mieink... mormogta izgatottan s talpra ugrott. Felugráltak a bakák is mind. Ez első ismerős puskadörgés úgy hatott fáradt izmaikra, mint a villám. Felrázta, fölfrisztette, hipnotizálta őket. Hajrá legények! A 13-sok lőttek, Pallvitz főhadnagy ural... .

Azzal kibujtak a barlangból a bakák s visszaindulnak az árokban oda, ahonnan jöttek. Csatlakozni kell a kompániához, különben baj lesz.

S ettől kezdve szakadatlanul dörgött a fegyver. A fekete őrnagy vezényelte a tüzet. Ugy nézett ki nagy sárga lován a ködben, mint egy szobor.

Tulról visszalóttek a sűrű ködből; hol itt vágódott el egy-egy keresztüllőtt legény, hol ott. S egyszer csak lefordult lováról a fekete Herkules, az őrnagy. Őt golyó furta át mellét, szörnyet halt ez a becsületes, kemény katona abban a perczen. Pallvitz főhadnagy melléje térdelt s föltépte a szűk tiszti kabátot mellén, amely tele volt vérrel. Az őrnagy nem mozdult... Pallvitz megilletődve eresztette vissza a nedves bosnyák földre; az odasiető ezredorvos kivette zsebeiből irományait, tárczáját és egy vörös selyembe gyöngéden becsavargatott fényképet, amely három helyen volt keresztül löve.

Egy szőke, bécsi asszony a fényképen és két kicsi gyermek, *fej nélkül*... A sulyos ólomgolyó mind a két gyermek fejét magával sodorta az őrnagy széles mellébe, — talán éppen a szíve mellé... A halott édes apa szíve mellé a szegény kis árvák fejét...

Nehány perc múlva aztán ordítás támadt a ködben. Trombiták harsogtak.

Mi történt?

— Örültség! Abblasen! kiáltotta halálsápadtan az ezredes s minden trombitát megfuvatott. Halt, halt! *Egymásra lő az ugyanegy brigade-ba tartozó két regiment harmincz percz óta s nem vette észre ezt a rettenetes tévedést senki a végítélet napjáig, harmincz perczig....*

*

Egy kis katona tévedés a bihaői ködben: kilenczvenkét halott és négyszáz nyomorékká lőtt katona hevert vérében a földön.

Ne csüggj rajongva sem hazán se népen,
Majd csak megélnék, úgy ahogy, azok;
Ne hidd, hogy a föld vagy pokol vagy éden,
Túlhit, túlkétkedés egykint hazúg
Köztük leled meg a valót középén,
Az emberek se' szentek sem gazok;
A haza dolga: gordius-kötés,
De kard nem oldja meg, csak küzködés.

Déliabok hőse.

Egy fiatal asszony halálára.

Olvasom, olvasom s el nem tudom hinni,
Hogy már téged is a sirba kellett vinni...
Hogy már téged is a koporsóba zártak
Temető virágnak...

Arczodon a rózsák még tavaszra vártak,
Meg sem izlelék még melegét a nyárnak,
S már is olyan szörnyű teher volt az élted,
Hogy a sirt se félted?

Ha azok a hantok megszólalhatnának,
Hogyha hangja lenne temető porának:
Tudom, mondanák, hogy vissza nem kívánod
Boldogtalanságod!

Tudom, mondanák, hogy angyalszelid lelked,
Milyen megadással hordta a nagy terhet,
Hogy az élet legszebb napjaiban rád csak
Szenvedések vártak...

S elmondanák azt is a szomorú hantok:
Sokkal jobb neked, hogy ott vagy már alattok,
Semminthogy a bánat lassan elhervaszson,
Szegény ifju asszony!

Becsei Sándor.

Lukács Béla.

A kabinet kezd kétfelé válni lassan-lassan; még egy-két miniszterváltás s aztán fölvehetik majd a gyakorlati politikai könyvekbe is, hogy: A miniszteri tárczák kétfélék, u. m.: 1. uri (grófi, bárói, stb.), 2. polgári tárczák; az előbbi közé tartoznak a . . . . , az utóbbiak közé pedig a pénzügyi és a kereskedelmi tárcza.

Lukács Bélának kereskedelmi miniszterré történt kinevezetése után ezt a politikai disztinkciót a legmelegebben ajánlhatjuk publicistáinknak, nemcsak azért, mert ő a második polgár ember a kereskedelmi bársonyszéken, de annál az érdekes kulisszaharcznál fogva is, a mely ezt a kinevezetést megelőzte.

Nekünk semmi közünk a politikához és nem is tartozunk tudni azt, vajjon helyes-e kormányzati szempontból a tárczáknak mai beosztása, de azért — tekintve az említett disztinkcio igaz voltát — alig tudunk hamarosan jobb szert a magyar demokrácia megerősítésére, mint hogyha négy-öt felé szednék szét a pénzügyi tárczát is, kereskedelmi portfeuille-t is s aztán odaadnák mindegyiket polgár embernek, szakembernek.

Ugy látszik, csak ehhez a két tárczához szükséges a két főntnevezett kvalifikáció, de azokhoz aztán igazán szükséges — a mint ezt Lukács Béla kinevezetése is igazolja.

S még egy elvi jelentőségű dologról kell beszámolnunk, mielőtt közvetlenebbül szólánk Lukács Béláról. Az új miniszter 1847-ben született, tehát most negyvenöt éves, aránylag fiatal ember. Baross és Wekerle megdöntötték azt az előítéletet, hogy csak akkor szabad kormányzékbe bocsátani az embert, a mikor az idő megette már a rugékonyságát, erélyességét és igen erősen megdermesztette már az ambícióját is.

Sőt van még egy nevezetessége az új miniszternek, amiben ismét Láng Lajossal osztozik: író is volt valamikor; író, a ki nemcsak pénzügyi és egyéb gazdasági kérdésekről mondott alaposan véleményt, hanem irt verseket és szentimentális novellákat, sőt ujságot is szerkesztett. A „Közvélemény“ című, azóta már előfizetők hiányában megboldogult ujságot ő csinálta. A mi szintén valami, hogy ha a vers- és novellairás sem akadályozta már Magyarországon a miniszterséget. Igaz, hogy régen volt, amikor Lukács Béla verseket és novellákat irt s így talán csak azért lehetett miniszterré, mert már megbocsátották azt neki.

Fölhozhatja végül Lukács Béla maga mellett azt is, hogy szenvedett a hazáért, akkor abban a két nagy esztendőben, noha még csak egy éves volt a nagy harc idején. Családját 1848-ban Zalánán lemészárolták az oláhok s ő maga is majdnem odaveszett a nagy oláh vitézkedésben.

Erdélyi ember; Gyulafehérvárott tanulta a gimnáziumot, Pesten hallgatta a jogot. Közben elkezdett irogatni s írói pályája a szépirodalomról, lassan-lassan átcsuszott a komoly muzsák vidékeire. Majd hivatalnok lett, előbb a számvevőszéknél, utóbb a pénzügyminiszteriumban s mindkét helyen derekasan állotta meg a sarat.

Ezelőtt húsz esztendővel, 1872-ben választották meg képviselővé, balközép párti programmal; végigcsinálta a fuziót, de a szabadelvű pártot több ízben ott hagyta és átment az ellenzékhez. A Házban egyébként legnagyobb részt pénzügyi kérdésekkel foglalkozott.

Ez volt az oka annak, hogy Tolnai távozása után, Baross Gábornak kereskedelmi államtitkárrá való kinevezetésekor őt szemelték ki a magyar kir. államvasutak elnök-igazgatójának. Elnök-igazgató is volt mindaddig, amíg Baross Gábor miniszterré nem lett és őt bevitte maga mellé a miniszteriumba államtitkárnak.

1887 eleje óta államtitkár volt; hű munkatársa Barosznak, aki részt vett az utolsó évek minden nagy vasuti kérdésének megoldásában. Minden pose nélkül való ember, aki csak feladatának él, de azt azután el is látja emberül.

Ez az ő kvalifikációja a kereskedelmi tárczára — eltekintve attól, hogy öt év óta teljesen benne van e kormányzati ág minden ügyében-bajában és annak minden részletét a legalaposabban ismeri.

Nagy feladat vár rá, amikor átvette Baross örökét, de azt hisszük, megfelel majd e feladatnak. És ebbeli nézetünket nem zavarja az sem, hogy Lukács Béla levelező tagja a magyar tudományos Akadémiának.

Szép a magány, ha kedvet a világnak
Nem lelve a szív, félre menekül;
Szép a magány — annak, ki nincs magában,
Bár emberektől távol s egyedül.
Midőn az ábrándok szép korszakában
A lélek oly fennen, bátran repül,
S teremt magának oly szellem-világot,
Amely benépesít egy pusztaságot.

Szép a magány, ha lelkünk önmagával,
Önistenével elmerengni tud;
Hő nyári nap, erdőn, hol lomb beárnyal,
Hová az ember elbolyongva jut,
Szél-rezgetett lomb játszik a sugárral,
Mely szökve néhol a mély árnyba fut,
Nincs semmi nyílt zaj, nem válik ki hang,
Csak a rovar-világ zsummog, zszibong.

Déliabók hőse.

Abderából.

Hire járt, hogy egy képviselő, aki pedig nem igen szokta a kormányt zaklatni, szombaton, a kérdezősködések napján, meg akarta interpellálni a belügyminiszteriumot a tarczali kolera-eset tárgyában. Tarczalon ugyan ez idő szerint nincsen kolera, de miért ne lehetne kolera éppen Tarczalon? Mint az interpelláló képviselő ur emez el nem mondott beszédében megjegyezni szándékozott, Tarczalon a magyarok bejövele óta nem történt semmi s valószínű, hogy nem is fog történni semmi még legalább ezer esztendeig, hacsak a kolera nem üt ki Tarczalon. Ez természetessé teszi, hogy Tarczal siet az alkalmat megragadni s ha a környékből nem lehet, a föld alól is teremt kolerát. A kérdés már most az volt: mit szándékozik tenni a kormány szemben Tarczal e sem nem jogos, sem nem illő ambíciójával?

Az interpelláció azonban elmaradt, mert a képviselő urat megnyugtatták. Megmagyarázták neki, hogy akár erőködik Tarczal, akár rezignál, akár jön a kolera akár nem: a kolerától nem kell tartani, azt olyan evidenssé tették előtte, hogy a képviselő ur menten megvizsgálatódott s nemcsak elállott a szótól, hanem azt is megígérte, hogy — tehet tőle Tarczal akármit — ő már interpellálni nem fog legalább is tíz esztendeig.

Az persze ismeretessé vált, hogy a képviselő urat megnyugtatták, de hogy mivel nyugtatták meg, az rejtély maradt. Olyan rejtély, mely kit-kit érdekelhet, mert hisz, ami a képviselő urat megnyugtatta, az megnyugtatóul szolgálhat a riadozó publikumnak is. Mindnyájunknak érdekében állott tehát, hogy a rejtély ne maradjon rejtélynek s mi utána jártunk a dolognak, amint képzelhető: teljes sikerrel.

Ime, a rejtély megfejtése.

A képviselő urat akkép nyugtatták meg, hogy megmutatták neki azokat az óvó rendszabályokat, melyekkel a főváros a kolera ellen akcióba lépett. E rendszabályok olyan kitünőek, hogy aki megtartja őket, az akár oda se fűtyüljön a kolerának. Persze, erővel senkit sem lehet az életnek megtartani, de a meddig e rendszabályok érvényben maradnak, addig elmondhatni, nincs veszedelem.

Ez óvó rendszabályoknak a megnyugtató hatása oly kétségtelen, hogy igazán bűn volna, ha elmulasztanók közkinccsá tenni. Ám nyugodjék meg a nagy közönség is, ne csak a beavatottak. Azért, bár meglehet közlésükkel indiskréciót követünk el: álljanak itt ez óvó rendszabályok, fájdalom, nem hiteles szövegükben, hanem csak emlékezet után:

I. Mindenekelőtt nem szabad semmiféle előzetes intézkedést tenni, hanem szépen, nyugodtan be kell várni, míg a kolera megjelenik. Mert az előzetes intézkedések, bizottságosdik, szaladgálások stb. kifárasztják a testet, már pedig a fáradt, bágyadt szervezeteket a kolera

sokkal könnyebben támadja meg s pusztítja el, mint a pihent erőket.

2. Ha a kolera megjelent, az első főszabály: tápláló ételek élvezése. Különösen ajánlatosak: a Côte de boeuf, a Rumsteak, Entrecôte (à la Metternich vagy à la Talleyrand mindegy), tengeri halak és rákok, liba hátulja, Suprême jérczéből madeira sauce szal, Noisettes de mouton à la financière stb. stb. Az ugorkalé élvezése ellenben kerülendő.

3. Szigoruan szem előtt tartandó, hogy a mosdás még senkinek sem ártott meg s bátran ajánlhatni, hogy hetenkint többször is tisztálkodjunk. A mennyiben azonban a tisztálkodás vízvezetékéből nyert vízzel történik, ügyeljünk, hogy a víz ajkunkhoz ne érjen. Mindenesetre ajánlatosabb borban mosdani meg. Pezsgőben fürödni nem rossz.

4. A bor, különösen a jó vörös bor (bordeaux-i, egri bikavér, visontai szemelt) italul is ajánlatos. Ellenben a szüretlen vezetékviz élvezése feltétlenül kerülendő. Akik szűrt vízhez nem juthatnak s Pasteur-szűrővel nem rendelkeznek, használjanak inkább Saint Julient vagy Chateau-Yquemet.

5. A szigoru mértékletesség kolera esetén sem ártalmas. Órizzunk ferbliben ötven krajczárnál nagyobb vizit adni s ha negyven forintos női kalapok helyett tizenhat forintost vásárlunk, ez csak előnyünkre válhatik.

6. Az egészség fentartásának feltételeihez hozzá tartozik még a kedély-nyugalom s a jókedv is s e célból még a szigoru mértékletesség szíjján is oldozhatunk egyet-egyed. A heveny alkoholmérgezés a kolerával össze nem tévesztendő; az előbbi betegségben szenvedőket kolera idején is őrzi a gondviselés. A kedélynyugalom szempontjából igyekezzünk leányainkat minél nagyobb hozományyal adni férjhez; ajánlatos bálók és garden partyk rendezése is.

7. A félelem, a gond és bizalmatlanság csak ártalmunkra lehet, azért ne töprengjünk azon, vajon az illetékes hatóság megteszi-e a kellő egészségügyi intézkedéseket? Viszont kerülendő, hogy az illetékes közegek e tekintetben tulságos gondoknak adják át magukat.

8. Végső esetekben igénybe vehető az orvos tanácsa is. Hogy az ismeretes koleracseppek a kolera-bacillusok szaporodását jelentékeny mértékben mozdítanák elő, nincsen bebizonyítva.

9. A lakóhely s ruházat tisztán tartása rendkívül fontos. A tizenkét szobás lakásnak feltétlen előnyt kell adnunk a pinczeszobák fölött s amennyiben a valódi uraságtól levett ruházatot kedveljük, igyekezzünk megtudni, hogy az illető uraság nem kolera-ban halálozott-e el?

10. Kerülendő végül a betegszobák élvezése is, s amennyiben pályaválasztás előtt állunk, ne téveszszük szem elől a püspöki és polgármesteri állás előnyeit a mosónői pályával szemben.

Amely rendszabályok figyelembe vételével ki tartana még a kolera-tól?

X.

A szökőkutnál.

Nézőjáték egy felvonásban.

SZEMÉLYEK:

WEIN JÁNOS, svábhegyi villatulajdonos.

EGY BACZILLUS.

ÁDÁM, kertész.

Történik egy nyári délután, a Svábhegyen. Idő: jelenkor.

ELSŐ JELENET,

(WEIN JÁNOS, egyedül, új szökőkutja mellett szenvedegve s kezében a Nemzet egy példányát tartva. A közelben tizenkét tiicsökből álló zenekar a hangyák dicséretét csirpeli.)

WEIN JÁNOS: (fölbred.) Valóban, ezen Szathmáry György ur igen kitünő író. Ilyen szép vezérczikket már régen nem aludtam. Mondhatom, nincs semmi a világon, ami a délutáni emésztést jobban előmozdítaná, mint e kitünő ur tartalmas czikkei. (Tekintete a szökőkutra téved.) De hah, mit látok?! A szökőkut nem szökik! Ádám! Ádám, hol vagy?!

MÁSODIK JELENET.

ELŐBBI. ÁDÁM, (kivülről.)

ÁDÁM: Itt vagyok, uram, de szégyellem magamat.
WEIN JÁNOS: Végy magadra egy fügefalevelet és kerülj elő.

ÁDÁM (jó s reszketve áll meg a vizek ura előtt.)

WEIN JÁNOS: Ádám, mit cselekedtél?!

ÁDÁM (remeg): Semmit, uram.

WEIN JÁNOS: S hová téved a szökőkut vizét, melynek őrizetét rád bízam?! Nézd, a szökőkut nem szökik, s aranyhalaim friss viz híján, bágyadtan, lankadtan hevernek a szökőkut csészéjének poshadt vizében. Ne tagadd, Ádám, téged elcsábított a Jókai Mór ur svábhegyi kigyója s elhitette veled, hogy a vezetéki csövekben a jó és gonosz tudásának bora folydogál....

ÁDÁM: Uram, ártatlan vagyok! A csövekben már reggel óta nincs víz.

WEIN JÁNOS: Lehetetlen.

ÁDÁM: Igazán nincs, uram. Amint beszélük, a nagy vizpazarlásnak miatta egy darabig nem kapunk több vizet.

WEIN JÁNOS: Ki tette ezt?!.. Ki mondta ezt?!...

ÁDÁM: A vízvezetéki igazgatóság.

WEIN JÁNOS: Botrány, példátlan botrány! A vízvezetéki igazgatóság nem arra való, hogy vizet ne adjon, hanem arra, hogy vízzel lásson el bennünket. De hisz majd ránczba szedem én azt a vízvezetéki igazgatót! Felszólalok ellene a városnál, lármát csapok.... Ádám, nem tudod véletlenül, hogy kicsoda jelenleg a vízvezetéki igazgatója?!

ÁDÁM: Ugy mondják uram, hogy bizonyos Wein János ur.

WEIN JÁNOS: Igaz, igaz, hamarjában nem jutott eszembe! (Félre) Kellemes otiumom alatt el is felejtettem, hogy ez az igazgató én vagyok. No, de mindegy. (Fenn.) Az már más, Ádám. Az illető direktor ur bizalmas emberem. Tudod mit, telefonálj át Pestre az igazgatósághoz, hogy rögtön küldjenek nekem egy kis hivatalos vizet. (Ádám el.) Teringettét, majdnem elárultam magamat ez előtt a pária előtt. (Ujra előveszi a Nemzetet és olvas.) »Az, hogy a kolera akár csak a jövőben is itt leendett volna, semmi által nem bizonyított, alaptalan insinuatio, melynek bővebb czáfolatába bocsájtkozni méltóságunkon alul valónak találjuk....« (Elszenderedik.)

(Öt percz szünet; köz-zene. A szökőkút újra felszökik. Zsibongás a habokban.)

ÉGY HANG: (a szökőkútból). Jó napot kívánok, nagyságos úr.

WEIN JÁNOS: (felriad). Ki az? Ki szól hozzám?

A HANG: Egy szegény üldözött bacillus, a ki nagyságod kegyes pártfogását kéri.

WEIN JÁNOS: Honnan beszélsz hozzám?

A BACZILLUS: A szökőkútból.

WEIN JÁNOS: Jőjj közelebb, nem látlak, nincs itt a szemüvegem.

HARMADIK JELENET.

ELŐBBI: *A bacillus.*

A BACZILLUS: (kilép a kút párkányára és illedelmesen meghajlja magát). Ne vegye rossz néven nagyságod, hogy alkalmatlankodom...

WEIN JÁNOS: Te malefaktor, te vagy az, a ki az aranyhalaimat pusztítod?!...

A BACZILLUS: A világért sem, nagyságos úr. Én csak emberekben utazom.

WEIN JÁNOS: Mit kívánsz tőlem?

A BACZILLUS: Nagyságodnak, mint családunk régi jó barátjának, kegyes protekciójáért óhajtok esedezni... Óh, nagyságos úr, én egy sorsüldözött, szerencsétlen kis bacillus vagyok!... Apámat leütötte a hajókötél; anyám mosónő volt, meghütötte magát s meghalt. Tizenkét billió kis testvéremet Asztrakánban kegyetlenül kivégezték, s én éjnek idején, étlen-szomjan, meztelül voltam kénytelen menekülni. Óh, én szegény gyermek!... (Sir).

WEIN JÁNOS: (megilletődve). Egyenest Asztrakánból jössz, szegény kis árva?! Ó, be el lehetsz fáradva! Új le, szegényke, pihend ki magadat.

A BACZILLUS: Köszönöm kegyességét, kegyes jótevőnk! Isten fizesse meg. (Leül). Ó, nagyon rá vagyok szorulva nagyságod jóindulatára; szörnyü mártíromságot állottam ki. Mindenünnen kiüldöztek, elkergettek; az újságok folyvást ostromoztak s maholnap még az orvosok is ellenem támadnak! Ó, ha látta volna nagyságod, hogy bántak velem!.. Rugdaltak, tapostak, éhezettek, harmincezer nagybátyámat oldalam mellől mészárolták le, s a tizezer kis bacillát, a kiket első, utolsó, egyetlen szerelmemmel szerettem, pártájukban füstölték ki a világból!... Ó, nagyságos uram, ó, nagyságos uram!... (Sir).

WEIN JÁNOS: (meghatva). Ne sirj, szegényke!...

A BACZILLUS: Nem mondom el nagyságodnak, minő kinokat kellett kiállanom azóta is, hogy Pestre megérkeztem. Egy Pasteur-féle szűrő a kinpadra feszített, alig birtam megszabadulni. Mindenki üldöz, mindenki ellenem van, nagyságos úr! Az újságok mérges cikkekkel írnak ellenem, pedig nem értem, hisz én olyan ártatlan, jó kis bacillus vagyok!...

WEIN JÁNOS: (alig walkodhatva megindulásán). Szegény, szegény, jó kis bacillus! Én megértelek téged. (Kezet szorít vele). Engem is üldöznek az újságok s én sem tudom miért. De várj, még megsegít az Isten téged is! Töröld le könyvedet, szegény kis baczim, lesz még szőlő, lágy kenyér! (Titkon egy könyccseppet törül ki szeméből).

A BACZILLUS: (túlradó örömmel). Ó, nagyságod teljesíteni fogja a kérésemet?

WEIN JÁNOS: Mi a kívánságod, szegény kis árva?

A BACZILLUS: (élénken). Ha passepartout-t nyerhetnék nagyságodtól a helybeli vízvezetékbe, én volnék a legboldogabb bacillus az egész világon!...

WEIN JÁNOS: Legyen kívánságod szerint, kis ártatlan. A mi vizünkben, biztosítalak, jól fogod érezni magadat.

A BACZILLUS: (kezet csókol). Köszönöm, nagyságos úr, kegyes jótevőm. Szabad esedeznem, hogy ha oly jószágos lenne a szökőkútba visszahelyezni?

WEIN JÁNOS: Farewell, szegény kis árva, az ég oltalmazzon!

A BACZILLUS: (a vízből). Kezét csókolom, nagyságos úr!

WEIN JÁNOS: Pá, kis bacillus! Pá, kis bacillus!
(A függöny legördül.)

Simplex.

INNEN-ONNAN.

✱ A nagy aggastyán. Anglia szabad népe választott szabadon. Az eredmény a mi szemünkben csodálatos, mert nálunk ilyen lehetlenség: nem a kormány kapott többséget. Salisbury, az angol kormány feje, még csak el sem csaphatja a hanyag főispánokat, mert hiszen főispánok Angliában nincsenek s ha volnának, sem lenne már Salisburynak annyi hatalma, hogy másokat csapkodjon el, ne pedig önmagát. Úgy mondták mindig, hogy Salisbury a mi jó barátunk volt, — ennél fogva bátran sajnálhatjuk őt. De ez a sajnálat nem zavarhat meg bennünket annak elismerésében, hogy végre is a parlamentárizmusnak ez nem csupán az erkölcsé és az értelme, hanem az *esztétikája* is. Nagyon lomha, lapos, esetlen dolog az, mikor egy nemzet választ egyszer, kétszer, ötször és tizszer — és mindig ugyanazt a pártot, ugyanazt a kormányt juttatja többségre. Az ilyen nemzet emlékezett a német szóhoz nemértő magyarra, aki leült a bécsi korcsmában s leste, mit rendel az egyik asztal szomszédja. Az spenótot rendelt. A magyar is spenótot rendelt. Mikor azt megette, megint egy másik szomszédjára figyelt. Az azt kiáltja a pinczérnek: »noch einmal.« A magyar is azt kiáltja tehát: »noch einmal.« Megint spenótot kapott. Legyűrte, de most már egy harmadik vendég szavát utánozta, aki azt mondta, hogy »repete,« majd egy negyediket aki azt, hogy »detto.« Szegény magyar persze harmadszor és negyedszer is spenótot kapott, úgy, hogy végül egészen belenyugodott már. Hisz a németnek nincs is több ételle ennél az egynél, — csak a neve más mindig. Az angol szereti a változatosabb politikai kosztot s nem hagyja végtelenségig mindig ugyanazokat a kormányon. Most különben is nemes lendület kapta meg az önzésükről híres britteket. Annak a nagy aggastyánnak adtak többséget, a ki szigorú protestáns konzervatív ifjúból nyolczvan és egynéhány éves korára liberális, katolikus-baráttá lágyult s a ki bámulatos, apostoli lelkesültséggel hirdeti önző, konok angol véreinek, hogy mégsem szép és becsületes dolog a legszabadabb nemzettől. együttal a legnagyobb zsarnoknak is lenni. Mert akár káros, akár nem nekünk és a hármasszövetségnek az, ha Anglia egységes államból foederatív állammá lesz, annyit valljunk be, hogy eddig az angolok az íreknek kemény zsarnokaik voltak, Anglia a leggazdagabb ország, az angol nép a legnagyobb evő — és mégis sehol sem annyira koldus a nép, mint Irlandban az ír és nincsenek emberek a világon, akik annyit küzdenének az éhínséggel, mint az írek. Persze, az angolok az íreket haszontalan dologkerülőnek festik, de arról — legalább a konzervatívok — nem beszélnek, hogy egy eredettől földmivelő nép, melynek földjeit egyszerűen elveszik s mely a saját ösörökében csak zsellér lehet, sohasem törli magát azért, hogy a saját földjét szorgalmasan munkálja — mások javára. Lehet, ha ezt megtenné, neki is mindig elég krumpli jutna, — de a beafsteakét akkor is az angol földesurak eszik meg. És Gladstone, a »nagy aggastyán«, abból indul ki, hogy Irland csak akkor virulhat fel, ha a maga ügyeit maga intézi. Ezt az elméletileg kifogástalan tételt elvégre el tudta fogadtatni az angol többséggel is. Dicsőségére vál ez a »nagy aggastyán«-nak, akárhogy leszőlják is őt ma a mi politikai lapjaink vezércikkekző bölcei. Egyébként az sem lehetetlen, hogy ezek

a mi bölcseink bizonyulnak valósággal bölcseknek és nem a »nagy aggastyán«. Nem lehetetlen, hogy Gladstone nemes szándékaival csak bajt csinál Angliának és a világnak, anélkül, hogy a szegény íreken sokat segítene. De ha így lesz is, akkor is övé a rosszabb politika mellett a *szébb igazság*.

* * *

✧ **A vasvilla.** Oroszország déli részében a kolera dul s a buta tömeg agyonveri az orvosokat. Már pedig a kolera olyan szörnyű betegség, hogy a kit meglep, abban már az orvosok sem tehetnek több kárt, mint amennyi úgy is van. Asztrakán a fő kolera fészek tőlünk körülbelül annyira van, mint Szent-Pétervártól, ha tehát eljut az orosz fővárosig, akkor eljut valószínűleg hozzánk is. Miként védekezik a rémes vendég ellenében az orosz főváros, azt nem tudjuk, de azt látjuk, hogy a mi fővárosunk plakátokkal igyekszik a bajt tőlünk távol tartani. Hirdetményeket tesznek közzé a hatóságok, melyekben a főváros népét tisztaságra intik, — ugyanazon hatóságok azonban elzárják a vízvezetékeket s sibirreket küldenek azok nyakára, akik alaposabban mosakodván, vizpocsékolás gyanujába keverednek. Tessék tehát tisztának lenni víz nélkül. A budapesti embert a hatóság valószínűleg abban a 220 liter vízben akarja tisztázni, mely a hatóság nem igaz, de nagy mondása szerint minden budapesti lakosnak mindennap kijár. Ámde tapasztalat szerint sokkal több tisztaságot lehet csinálni 60 liter vízzel, mely megvan, mint 220 literrel, mely nincs meg. Egyben kitűnő kolera-ellenes rendszabálya a fővárosnak, hogy az utcákat a hatóság botrányos rosszul tisztíttatja. Mert — a hivatalos aberdai okoskodás szerint, — ha a hatóság jól tisztogat, a lakosság belenyugszik, hogy a hatóság úgy is elvégez mindent a tisztaság érdekében és ekkor a lakosság maga semmit sem csinál. Ha ellenben a hatóság mindent piszokban hágy, a lakosokban fölébred az undor a piszok ellen s maguk igyekeznek kézzel-lábbal tisztogatni. Ezek a modern fővárosi védekezési módok a kolera ellen. A régebbi mód az volt, hogy a városok végére vasvillával fölfegyverzett strázsákat állítottak, akik megállítottak minden jövevényt s kikérdezték: nem-e kolerás? A megállított azután kifejtette, hogy ha az volna, sem jönni, sem menni, sem megállni nem tudna, — erre aztán bevonulhatott a városba. Ebből a korból maradt még a régi diák nóta:

»Város végén a vasvilla,
Mégis bejött a kolera;
Se urakra, se papokra
Csak a szegény diákokra,
Ej, haj igyunk rája!
Ugy is elnyel a sir szája, —
Ott lesz fáradt testünk
Csöndes hazája!«

Ez a vers egyáltalán nem rossz s kitűnő fatalisztikus filozófia van benne. Mondhatnók, hogy teljes magyar géniusz-szal. Közegésségi szempontból mégis az az egy tanácsa érdemel különös figyelmet, hogy »igyunk rája!« Bizony igyunk is, de ne vízvezetéki vizet, hanem vörösbort és csokoládét.

* * *

✧ **Kropacsek.** Ez nem egy cseh muzsik, hanem egy zordon hangszer. A csendörök fegyvere, mely ujabban sűrű ropogással szólal meg, hol itt, hol ott, — erre a cseh névre hallgat. A csendörök igen derék és vitéz legények, de nagyon hamar lönek. Az a bizonyos sárgafekete portepée az oka ennek, mely katonai önértetet és tekintélyt ad nekik. Ha valaki azt tartja a világra és a hazára üdvösnek, hogy minél több katonai önértet és tekintély legyen, — úgy az meg lehet teljesen elégedve. Ahol két, három csendör egymásnak vetheti a vállát s elkezdhet muzsikálni Kropacsekkel, ott hamarosan fübe harap az, aki nem tágul a katonai önértet és tekintély előtt. De vannak szelidebb lelkek — s ezek közé számítjuk magunkat is — kik elengedné-

nek valamit abból az önértetből és tekintélyből s a kik azt tartják, hogy azért, mert a kiéhezett aratók a kiéhezett földes uraságot a faképnél akarják hagyni, nem szükséges mindjárt amaz önértettel és tekintéllyel »megállj«-t kiáltani nekik s azért, hogy a szegény ördögök nagy munkájuk kis bérét kocsira rakják, nem szükséges az önértetes és tekintélyes csendör vezér urnak lekropacsekezni a szegény parasztember drága kincsét: lovát. Csoda-e, ha ilyen gonosz önértet és tekintély-fitogtatás után az elkeseredett, kétségbeesett szegény arató oda csap egyet kaszájával az önértet és a tekintélyre? Erre azután már nem következhetik más, mint megint Kropacsek. Pedig nincs olyan sok és nem is olyan rossz a magyar paraszt, hogy azzal mindjárt ilyen csehül legyen szabad beszélni.

* * *

✧ **Kóklér gladiátorok.** A circusban két hatalmas kóklér átléta, a francia Masson és az olasz Robinetti mulattatja és bolondítja a közönséget. Két hatalmas ember-lokomotiv, — ha igazán le akarnák győzni egymást, emberhalál lenne belőle. De szerencsére ezt nem akarják s csupán a naiv világ — mely »vult decipi« — izgatja magát azzal az illúzióval, hogy ezek nem programszerűen birkóznak, hanem, hogy »aki bírja, az marja«. De ezen illúzió szitáján teljesen keresztül látva is nagy élvezet nézni ezeknek a kóklér gladiátoroknak gyönyörű fogásait, parád-jait és plasztikus posc-ait. A közönségben fölébrednek az ós-római circusi indulatok s vadul üvöltözve s hüvelykét lefelé fordítva, uszítja egymásra a két gladiátort. Ez az örök nép, melynek »panem et circenses« köll s mely csak azért dühös, hogy a két kóklérnek több esze van s nem öli meg egymást. A mérkőzéseket azonban egy valóban ünnepélyes komoly és fenséges jelenet előzte meg. Sipulusz — s még vagy öt úr — bevonult a legjobb hizemű jurynek. Ők eldöntendők, amit a circus igazgató valószínűleg már délelőtt eldöntött, — hogy t. i. eldöntötte-e az olasz a francziát, vagy nem. Sipuluszt a közönség zajosan megéljenzelte. Ez a nagy testi, állati mulatságban egy kis mellékes diadala volt a szellemnek. Tehát nem feledte el a közönség, hogy nemcsak birkózó kitünőségek vannak a világon.

* * *

✧ **A száraz malom.** Mikor a Garatról az utolsó szemek leperregnek, a vámlési kikiált az ostoros gyerekek: Fogóhelyre hé! A gyerek a kifogó helyen megállítja a lovakat. Vége az örlésnek. Komám uramék, meg szomszéd uramék szépen hazamennek. Jól kidiskurálták magukat. Beszéltek mindenről, a mi volt és mi lehetne, a mi lesz és a mi lenne. A nagy beszédben gyorsan mulik az idő, észre se veszik, hogy az örölni való végire jár. — Országszerte pusztulnak a száraz malmok és nem építenek helyettök újat. A Sándor-utcában van még egy. Törvényt darálnak rajta. Komám uramék meg szomszéd uramék itt kibeszélhetik magukat. A héten a vámlési kiadta a jelszót: Fogóhelyre hé! A malom megállott. Ledarálta az idej porcióját.

* * *

♂ **Az Aetna** nem tűrhette tovább, hogy minden jött-ment utazó végig szimatolja, minden zeg-zugát kikutassa, minden követ megkopogtassa, még a kráteribe is beledugja a kíváncsi orrát. Hiszen egy hóval borított, jeges svájci hegynek kell lennie, hogy a turista sereg kotnyeleskedését hideg nyugalommal elviselje és eltűrje, hogy hegyes botokkal összeszurdalják az oldalát. Nem, az Aetna nem tűrhette tovább. Végre is kitört. Egy időre tisztos távol tartja magától a misseket és mistereket.

* * *

□ **Varietát delectas.** Jászai Mari, jeles tragikánk annyi nefeletjs-, ibolya-, rózsá-, kamélia és egyéb bokkrétát, annyi babékoszort kapott már, hogy szinte jól esett neki az a kis változatosság, a mit a félegyházi fiatalság szerzett, hagymakoszorúval kedveskedvén a ritka vendégnek. Páratlan művész-

nők legalább úgy mutatja, mintha gyönyörködtetné ez a változatosság. Nem, még se olyan nagy színésznő! A színlelt derűt-ségen érezni az elfojtott könyeket. De hát nem is csoda! A veres-hagyma a legedzettebb orrczimpákat is rezgésbe hozza. A fél-egyházi nemes fiatalok pedig tartsa meg magának a babért. Nagyon megilleti jeles tettiért. Páratlan kunststück volt (ott csak stiklinek mondják), vetekszik a ferblibéli négy-malaczcshal. Rá is szolgáltak, hogy ők huzzák be a kasszát, mely az Eletkral- előadáson tires maradt.

* * *

☞ **A szolnoki fürdő Dianák** közt borzasztó a felháborodás. Egy amateur-fotográfus az uszodába lopózkodott és a fürdőző nőket a legkülönbözőbb helyzetben legsorsfényképelte. Iszonyú vérlázító! Ezért a hallatlan vakmerőségért azonban még talán megkegyelmeznének neki, de amit meg nem bocsáthatnak soha, az a vétkes könnyelműség, hogy a fotografián az arcokat nem lehet felismerni. Oh, a kontár!

* * *

☞ **Hecz!** A *Pesti Napló* és nyomában az *Egyetértés* most nagyban vezércikknek arról, hogy minek tanítanak a zsidó iskolákban németül. Valóban igazuk van... kár a szegény gyerekeket azzal a német szóval gyötörni, mikor anélkül is boldogulhatnak. Lám Ábrányi Emil egy szót se tud németül, még is meginterviewolta Bismarckot. Csávolszkyknak pedig a Tiszai hidak német szó nélkül is sikerülnek. Mire való hát az a német szó? Ha a zsidók minden áron németül akarnak tanulni, tegyék azt jó keresztény módra, küldjék a gyerekeiket Szepességre, de ne tanítsák itthon. Egészen véve úgy rémlik nekünk, hogy nem is az a baj, mintha a zsidók nem volnának jó magyarok, de az a baj, hogy rossz zsidók!

* * *

☞ **Hol legyen a milleniumi kiállítás?** Legjobb hely a számára Pusztaszer, az első történelmi nevezetességű országgyűlés helye. Csakhogy Pusztaszer messze esik, valahol Csongrád megyében. Nem tesz semmit. Felkéretik a magy. tud. akadémia, állapítsa meg tudományos kutatások alapján, hol is van hát igazán Pusztaszer (hiszen ő állapította meg a honfoglalás idejét is). Az akadémia 1899-re ki fogja deríteni, hogy Pusztaszer nem is lehet másutt, mint Pest alatt a Rákosmezeyén, a lóversenyteren. Itt pedig lehet majd kiállítást rendezni. — Ne adja isten, hogy az akadémia ilyen gondolatra jöjjön, mert iszonyodunk csak reá gondolni is, hol tartanók a lóversenyt?

* * *

☞ **Berzeviczy Albert** közoktatásügyi államtitkár a héten Balatonfüredre rándult.

— *Egy napra* — irták az ujságok.

— *Egy papra!* — corrigálta valamelyik fürdővendég.

IRODALOM.

Pályázat ódára. A kecskeméti »Katona József-kör« november hónap 11-én, Katona József születésének századik évfordulóján ünnepet rendez, mely alkalomból az ünnepen elszavalandó s Katona József emlékére dicsőítő ódára pályázatot hirdet. A pályadíj 20 darab 10 fúvós arany. A pályaműveket szeptember 20-áig Kovács Pál dr.-hoz, a kör titkárához kell benyújtani.

Az Athenacum Kézi Lexiconából megjelent a 20-ik füzet, mely az eddigieknél még fényesebben van kiállítva, a szép és hasznos vállalat felerésze forog már közkezen és a nagy siker, melyet a pontosan haladó munka a közönség felkarolása alakjában arat, ezen új füzetrel csak fokozódni fog. A huszadik füzet három mellékletet tartalmaz, azok egyike »Magyar disztimények«

czime alatt husz szebbnél szebb mintáját közli a színes magyar stílus disztiményeknek. Az első kötet a következő (21.) füzetben befejezést nyer és nemsokára azok, kik füzetes munkát jártni nem szeretnek, az első kötetet készen kötve is beszerezhetik. Összesen 40 füzetre fog terjedni: egy füzet ára 30 kr.

MŰVÉSZET.

Angol impresszionizmus.

Irta: GRÓF VAY PÉTER.

Whistler, hogy kinek volt tanítványa, nem tudom, de hiszen ez nála nagyon is mellékes, mert genreja teljesen új és eredeti, felfogása sokszor a közönségre tekintet nélkül is alanyi, színezése pedig a végtelékig naturalisztikus.

Frederick Walker, e korán elhalt angol művész munkái, ki hazája festészetét abból az éremlygős idealizmusból felrázta, hova az Reynolds és Gainsborough halála óta süllyedt, mindenesetre az ő figyelmét is már fiatal korában lekötötte.

Ugy a nagy Burne Jones pre-Raphaeliticus iránya, egyszerűbb rajzai, kompozíciói nyugodtsága, valamint a korai florenczi mesterek, — mint Giotto — és Memmire emlékeztető mysticus tendencia az ő képzeletvilágára is erősen hathatott.

Irányában egyiket sem követi, közülök egyiket sem utánozott, mint annyian a fiatal angol művészek közül, kik ez időtájt alapították meg az annyszor emlegett »*aesthetic*« mozgalmat.

Whistler anélkül, hogy törődött volna tulzásaikkal, vagy hogy tekintetbe vette volna néha gyermekes különözségeiket, mindig őszinte figyelemmel kísérte a fiatal társulat működését és nagy érdeklődéssel nézte, mint érti meg napról-napra jobban maga a banális közvélemény artisztikus törekvéseit.

Hogy az annyszor gáncolt fiatal »*aesthetic-society*« mennyire kifejezte az új nemzedék finomult forma- és színérzékét, legjobban onnét látszik, hogy pár év alatt befolyásuk átjutott a világművészet centrumába, Párisba, honnét most az egész művelt Európába elterjed.

Swinburne, Wilde egyszerre híres írónak váltak és az angol nép műveiket olvasni kezdte. A zene iránt is fogékonyabbá vált, és pár év alatt valóságos Wagner-kultus fejlődött ki a Temze partján is.

Mikor az értelem idáig jutott és a *szervek* megfinomultak »árnyalakok« felfogására, akkor végre a szem is képes volt nemcsak a vöröset a kéktől, a feketét a fehértől megkülönböztetni, hanem észrevette a *demienteintek* végtelen sorozatát és meglátta, sőt *megértette* a halvány nuanceok szubtilis impresszióját, ekkor végre Whistlert is »*felfedezte*«.

Mert hát Whistler impresszionista, csakhogy a szó nemesebb értelmében, ami ismét nagyon természetes, ha tekintetbe vesszük, hogy minden ízében modern.

Korának erényei és hibái mintegy fokozva jelentkeznek művészi temperamentumánál és elfinomult idegzeténél csak intenzívebb visszfénye van a nap hevítő sugarainak és sötétebb árnya — a *spleen* megmagyarázhatatlan szürke kódének.

Mint festő, figyelmét a külső dolgok kötik először le, sőt itt is a részek, aztán csak az egész, a *forma* plasztikus alakja — a *színek* átmenete — és csak ezután a *kép*, melyet alkotnak, a *gondolat*, melyet kifejeznek.

Sokszor a legaprólékosabb detailok érdeklik, például a fellegek csodálatos képződése, a víz sima egy-

színű tükre, vagy egy poros országút és akkor ezt visszaadja azzal a páratlan egyszerűséggel, mint az a természetben van.

Igy készültek első, nagyobb feltűnést keltett képei, mint az »Éjszak csillagai« vagy a »tűzijáték.«

Az előbbi a sarkcsillag szürkés alkonyi ég közepén és más semmi. A másokban pedig a raketák kigyózó fényét adja vissza, amint a sötét éjet átczikázva, aranyesőbe hullnak a bámuló néptömegre alá.

Az akkor még kevéssé ösmert fiatal festő e két bizarr képe minden kiállításon nemcsak óriási feltűnést keltett, hanem hosszú artisztikus polémiákra adott alkalmat, bizonyítva, hogy a művésztől még sokat lehet várni. Persze hogy a kritika átlag nagyon megtámadta és feltűnési vágygyal vádolták, de ez nem zárta ki, hogy Whistler ne folytatta volna a természetet festeni úgy, amint ő látja, és abból csak azt válaszsza, ami az ő *énjéhez* leginkább szól.

Ma világhírű festő, — a müncheni internacionális kiállítás egyik legmerészebb képét éremmel tüntette ki, (mit köszönettel azonban el nem fogadott).

A párizsi világtárlaton egy nagy női arcképe volt kiállítva.

Modelja Lady A. C., az angol társadalom egyik legmarkansabb alakja, híres műkedvelő, ő volt az, ki combei parkjában először adatta Shakespeare darabjait szabad ég alatt, maga személyesítette a fő szerepet. Lady A. emellett az aetheticai társaság egyik előharcosa és occult tudományokkal foglalkozik.

Whistler egyszerű fekete túll-ruhában, fején fekete kalappal festette, amint házából kilépve, barna keztyűit degesen gombolva, tűnik el az utcza ködében.

A tavalyi müncheni kiállításon két kisebb képe volt, *Egy nyári éj* és a Valparaisoi kikötő.

Ez utóbbival kivált sokat foglalkoztak az oda való művészi körök.

A nap lementé utáni negyedóra csöndes hangulatát választotta, az opálos tenger tükrét nem zavarja se egy hab, sem egy hullám, — és a derengő égbolton mindössze pár mauve felleg lebeg.

A pár ecsetvonással odavetett kép mégis megragadta mindenki figyelmét, mert az egymásba átmenő színek olyan hűen voltak visszaadva, a légkör áttetszősége olyan művészettel, az egésznek hangulata pedig olyan közvetlen volt.

Whistler rendkívüli színérzéke az *art-decoratif* terén is nagy befolyással volt, és a világ legművészeibb áruházai, mint a híres *Liberty* és a Bond street-i *Aesthetic-gallery* sokban az ő példáját követik, midőn a boltjaikban felhalmozott műtárgyakat és szöveteket skálá-szerűleg árnyalataiknak megfelelően állítják ki vagy pedig ellentétes tonusukat tudatosan hangolnak egymáshoz.

Csodálatos, hogy a legmodernebb színérzék éppen abban az Angliában fejlődött ki és érte el tetőpontját, amely még pár évtizeddel előbb általános izléstelenségéről volt ismeretes.

De Whistler befolyása talán még directebb a disztés művészetében magánál a *háznál*.

Az *interieur*ök berendezését a kézművesek önkényes keze alól egyszerűen kiveszi, azt mondva, mért ne lehetne a ház és belseje ismét művészi, mint volt a rómaiaknál, vagy később rövid időre a renaissance alatt.

Ma az építőmester a *szobát* felépíti, tekintet nélkül rendeltetésére vagy alakjára, a szobafestő kész chablonjai szerint mázolja tele, aztán látatlanba kerülnek belé a butorok és végre disztésül felagatnak képeket, melyeket a tarka fal tönkretesz.

Whistler mindenekelőtt tekintetbe vette a nehézségeket, melyeket a modern embernek számba kell vetni,

és azt a körülményt, hogy tulajdon házat építeni csak a kivételeknek van módjában, így *formára* nézve a meglevőt kell elfogadnia, így a hatást teljesen a *colorittra* hagyta; amelyet aztán előre meghatározott szabályok szerint fejtett meg a szobák rendeltetésének megfelelően.

Igy készítette a világhírű *peacock roomot*, melybe modelül a pávát vette, az egész terem Juno madarának saphirkék, smaragdzöld és aranybronz tonusaiban van tartva, pávatoll-motivumokkal. Chelsea-i (London egyik külvárosa) műtermébe pedig világossárga függönyök segítségével varázsolt meleget és napsugarat itt a Batterseapark ködös szomszédságában.

Ha Whistler művészetével némileg meg akarunk ösmerkedni, ha irányát a sok eltérő artisztikus mozgalom közepett osztályozni kívánjuk, végre ha látni akarjuk közelebből, hogy nyilvánult befolyása közvetve vagy közvetlenül, a modern művészet történetében, mindezek a részletek nemcsak fontosakká válnak, de majdnem nélkülözhetlen kiegészítői egyéniségének.

Most végre legelkeseredettebb ellenségei közeledni kívánnak hozzá, mióta az ujkor legnagyobb festői közé emelték és ha a Royal academy consequenciából még néha meg is támadja, nem zárja ki, hogy a modern művészet első háza a Luxembourg-képtár számára vásárolta meg egy kitűnő képét az idegen művészekre annyira féltékeny Franciaország.

SZINHÁZ.

Duse Juliska. A fővárosban tudvalevőleg most öt színház áll üresen: az opera, a nemzeti színház, a népszínház és a két aréna. Az első három valószínűleg azért, mert nem játszanak azokban, az utolsó kettő kétségkívül azért, mert játszanak bennök. Nos tehát ezeknek a színházaknak valamelyikében van egy nagyon csinos kis primadonnajelölt, a ki annyira hasonlít Duse Eleonórához, a nálunk járt nagy tragikához, a mennyire egy karhölgyecske egy drámai színésznőhöz csak hasonlíthat. Ugyanaz a sötét, fekete haj, ugyanazok a mély, tüzes szemek, ugyanaz a fehér nyak, ugyanaz a sajátságos ringó járás, sőt még ugyanazok a — gyémántok is. Persze, a mi a hasonlatosság drámai részét illeti, ez csak annyiban áll, hogy a nagy Duse a szíveknek játszott, a kis Duse pedig a szívekkel, a mihez utóvégre szintén szükséges valami művészet. Juliska — ez a kis primadonnajelölt, hétköznapi neve — két évig mutogatta a fentebb nem említett színpadon a kontinens legformásabb bokáit és ez alatt a rövid idő alatt, isten segítségével annyira vitte, hogy a lóversenyeken ma már a nagy tribünre jár és Ischlben nyaral. A színpadon még ma sem került ki a népség, katonaság köréből és ez nagyon fáj a kis primadonnajelöltnek, a ki Duse Eleonórával való föltűnő hasonlatosságának tudatában, érzi, hogy művészet nem állhat meg itt. Eleinte holmi külföldi szerződtetésekről fantáziált, de ezekről csakhamar lemondott, mert idegen nyelveken eddig még nem tud ortograficze énekelni. Azután megnyugodott abban, hogy a nemzeti színházhoz kerül és agyonduseolja Márkus Emiliát. Úgy, hogy a mikor a fentebb nem említett színház szezonjának vége szakadván, a kis primadonna-jelölt eltűnt, mindenki azt hitte, hogy Ischlben Norát és Francillont tanulja és a Kaméliás hölgy egyes jeleneteit ismételteti. A napokban azonban a kis Duse föltűnt a városligeti színpadon. Hogyan? Hát ennyire leapadtak volna az ambíciói? Dehogy, sőt ellenkezőleg! Még abban is hasonlítani akar Dusehoz, hogy innen indul ki a világ meghódítására.

KÉPTALÁNY.

Fekete, fehér és színes selymeket méterenkint 45 krtól 16 forint 65 krig, sima és mintázott mintegy 240 különböző fajta és 2000 különböző színben szállit, megrendelt egyes öltönyökre, vagy végekben is postabér- és vámmentesen HENNEBERG G. (cs. és kir. udv. szállító) selyemgyára Zürichben. Min-ták posta fordultával küldetnek. Svájcba címzett levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó.

HETI POSTA.

Böhème szerelem. Eredetiben szép lehet; a humor is különös egy nedv. Ha egyik edényből, mondjuk: nyelvből a másikba átürítjük, őrítés közben elszellen a zamatja. Voltaképen humoristát ép oly kevéssé lehet fordítani, mint poétát.

Béri Gyula urnak. Magánlevelet szeretnék küldeni. Tudassa velünk lakását.

(Rovataink egy része térszüke miatt kimaradt.)

Felélő szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

COGNAC

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN PROMONTOR, mely kizárólag csak a legmagasabb kitüntéseket nyerte, saját-töltésű palaczkokban mindenütt kapható:

1061 46—21

A gróf Keglevich István-féle

promontori cognac-gyár igazgatósága Budapesten.

Tan- és nevelő-intézet nyolcz gymnasiumi osztálylyal

a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által engedélyezve és ezzel kapcsolatban

négy-osztályu nyilvánossági jogu algymnasium,

államérvényes bizonyítványok kiadási jogával.

Budapesten, I., Krisztinaváros, Attila-utca 58. sz.

Főczélem vallás-erkölcsi nevelés és tanítás mellett a tanulmányaikban elmaradt növendékeket a jó utra és megkedveltetni velük a tanulást, mert helyes vezetés mellett alig lehet rossz tanulás.

Intézetem előkészítő és 8 gymnasiumi osztályból áll, államilag megvizsgált tanárok tanítanak benne s az intézet a törvény által előirt minden szükséges taneszközzel, gyűjteményekkel, ifjúsági könyvtárral dusan el van látva. Intézetem növendékei az érettségi vizsgára is sikeresen készítettnek elő.

Az árak igen mérsékeltnek, az osztályhoz képest havi 40 forinttól 60 frtig, teljes ellátással. A beiratások aug. 26-án kezdődnek. Levélbeli megkeresésekre bérmentve küldök bárkinek részletes programot és bővebb felvilágosítást.

FEKETE JÓZSEF nyug. főgymnasiumi tanár intézet-tulajdonos-tanigazgató, Budapest, I., Krisztinaváros, Attila-utca 58. szám.

CERENDAYA és FIA
AKAD. SZOBRÁSZ
ELSŐ ORSZ. SZABADALMAZOTT
SIREMLÉKMŰ GYÁROSOK
BUDAPESTEN.
Főraktár és iroda. Mária Valéria utca 2^{sz}
GYÁRI TELEPÉS MŰTEREM
Kerepesi út 90 sz.
1848

Nyáralóba, fürdőbe utazóknak!

frt 2.70. Japánai napernyő 80 krtól 15 frtig. Kerti legyezők 10 krtól 3 frtig. Erős gyermek-köcsi 6.50—15 frtig. Az egészség fenntartásához tisztá adit szódavizet nyerünk könnyű bánásmóddal a dr. Fèvre párlis tartós szódaviz készítő géppel.

2	4	6	8	10	huttollos
7.	9.	11.	13.	15.	frt

Egy csomag borkő és szóda 1 frt 80 kr. Onnüködő fagyalt-készítő receptekkel

6	12	18	adagra
5	7	9	forint

Gyors vajkészítő gép a legtökéletesebb 1.50, 10 60 15.—. Paradiesom- és gyümölcsprés 60 krtól 1.20-ig. **Uj!** Légmentesen elzárható befőttes-üvegek 1/4—2 literig 28—85 krig. Kávéfőző-gép 4.80—10 frtig. Wischin szobapadlómasz 70 kr. Amerikal sbresztő-óra 3 frt 60 kr. Akkordban hangolt nyáj-tolomp 7, 10 frt. Kerti utasnyír-ólló 3 frt 60 kr. Ujgann-sanetum kuglizó golyók 9 9 1/2 cm. átm. 1.15 1.80 10 10 1/2 11 11 1/2 12 12 1/2 13 13 1/2, cm. átm. 1.60 1.70 1.90 2.15 2.30 2.59 2.70 2.85

Egy készlet szokásos nagyságu keményfából tartós kuglizó-bábok 2.50. Papir-léghajók 50 krtól 1.50 krig. Női kuglizó egész szük udvaron is felállitható, egy készlet bábok, golyó, zsinórral és kapcsokkal frt 5.25 Kerti flobert puská 7—20 frtig. Vasöltöblu kiugró bohóccal 2—8 frtig. Színes papir-lampónok kerti ünne-pélyhez 15—60 krig. Magnetium fálya 1 frt 10 kr. Aeol hárla nyárlak tetőre 4 frt 60 kr. Kerti gyertya-ártó 1 frt. Teljes tornakészlet 6.50. Gyermekhintá 3—10 forintig. Mászókötél 6 frt Trapez

Mulattatásul és a test ed-zésére.

frt 4—5.60 krajeárig. Kötél karikkákkal frt 4.30—4.90 Kötélhágcsó frt 6.30—7.85. Tornagolyó kilója 30 kr. Torna-elő gumm talppal 2.50 kr. Két vivő-készlet forint 23.50. Salvos athleta-bot 2—5 frtig. Uj acéldrót karizom erősítő 3, 6, 12 frt. Uszónív 4—7 frtig Tartós erquet-játék 9—20 frtig. Lawn-Tennis szababani társasjáték 42—100 frtig. Színes lawn-tennis övek 1.40—3 frtig. Labdadobó társasjáték párja 1.50—6 frtig. Gummilapda 15 krtól 1.50 krig. Karikajáték 12 pár frt 1.60 Occarina iskolával 70 krtól 1.20 krig. Háromkerékű erős velocipéd fluk- **Uj!** meglepő nyári játékszer nak 8—15 frtig. — **Uj!** a Coermont szállóernyő 60 kr. Kerti szerszám gyermekeknek 1.20—4.—

Meg nem felelő tárgyat vissza vesz

KERTÉSZ TÓDOR BUDAPEST, V. Dorottya-utca 1. sz. a „Kereskedelmi-bank“ épületében.

Budapest, 1892. Nyomatott az „Athenaeum“ irodalmi és nyomdai r. társulat betűivel.

Magyar királyi államvasutak.

A m. kir. államvasutaktól nyert értesülés szerint f. é. július hó 15-től Zombor és Gombos-Bogojeva állomás közötti menetdíjak a távolsági forgalomban a II. vonalszakasz helyett az I. vonalszakasz szerint fognak számíttatni, minélfogva a a személyvonatoknál az I. osztályban 50 kr, II. osztályban 40 kr és a III. osztályban 25 kr menet-dij fog beszedetni.

A m. kir. államvasutak igazgatóságától vett értesítés szerint a május hó 1-től október hó végéig minden vasár- és ünnepen Budapest sz. p. u. állomásról Tata-Tóvárosra kiadásra kerülő, egy napi érvényességgel bíró menettérít jegyek érvényessége f. é. július hó 17-től kezdve ugyanczen év október hó végéig olykép hosszabbított meg, hogy azok a jegyváltás napját követő napon reggeli 3 óra 57 perczkor Tata-Tóvárosról elinduló vonattal való visszautazásra is jogosíttatnak.

Budapest, 1892. július havában.

Az igazgatóság.

(Utánnyomat nem díjaztatik.)